

Vzdělávání seniorů ve městě Kroměříž

Bc. Kristýna Fuksová

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kristýna Fuksová**
Osobní číslo: **H160258**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vzdělávání seniorů ve městě Kroměříž**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k problematice celoživotního učení, seniorského věku a vzdělávání seniorů.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3.

ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDOVÁ, 2012. Sociální gerontologie: úvod do problematiky. 1. vyd. Praha: Grada, 263 s. ISBN 978-80-247-3901-4.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 265 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JANEČKOVÁ, Hana, 2005. Sociální práce se starými lidmi. In Matoušek, O., Kolářková, J., Kodymová, P. (eds.). Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, s. 163 193. ISBN 80-7367-002-X.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ, 2012. Sociologie stáří a seniorů. Vyd. 1. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 9788024738505.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

1. prosince 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2018

Ve Zlíně dne 1. prosince 2017

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 6. 4. 2018

.....
Fuboro Krišna

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na problematiku vzdělávání seniorů. Je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část se věnuje rozboru aspektů stáří a stárnutí, přípravou na stáří v České republice a možnostem vzdělávání seniorů a trávení jejich volného času. Empirická část se zabývá kvantitativním výzkumem, který je zaměřený na vzdělávání seniorů ve městě Kroměříž. Výzkum je realizovaný formou dotazníkového šetření. Cílem je zjistit, jestli se účast na vzdělávání pro seniory liší v závislosti na pohlaví či nejvyšším dosaženém vzdělání.

Klíčová slova: senior, stáří, vzdělávání seniorů, univerzita třetího věku, volný čas seniorů

ABSTRACT

The diploma thesis is focused on an issue of education of seniors. It is divided into a theoretical and empirical part. The theoretical part deals with the analysis of aspects of old age and aging, preparation for old age in the Czech Republic and the possibilities of seniors in education and free time activities. The empirical part deals with quantitative research, which is focused on the education of seniors in Kromeriz. The research is realized through a questionnaire survey. The aim is to determine whether participation in education for seniors varies in accordance to the gender or level of education.

Keywords: senior, ageing, education of seniors, University of the Third Age, free time of seniors

Chtěla bych poděkovat mé vedoucí PhDr. Zuzaně Hrnčířikové, Ph.D. za pomoc, cenné připomínky a rady při psaní mé diplomové práce.

Dále bych ráda poděkovala i mé rodině, která mi po celou dobu studia byla velkou oporou.

Motto: „Člověk má vědět, co bude dělat, až nebude moci dělat to, co dělá doposud.“

(Niall Ferguson)

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ.....	13
1.1 EXISTENCIALITA ŽIVOTA VE STÁŘÍ.....	15
1.2 TEORIE STÁRNUTÍ.....	15
1.2.1 Příklady stochastických teorií:.....	16
1.2.2 Příklady nestochastických teorií:.....	16
1.3 SPECIFIKA SENIORSKÉHO VĚKU.....	17
1.3.1 Fenotyp stáří.....	18
1.4 PÉČE O SENIORY.....	19
1.4.1 Zdravotní péče.....	20
1.4.2 Sociální péče.....	20
1.4.3 Komunikace se seniory.....	22
2 PŘÍPRAVA NA STÁRNUTÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	23
2.1 STÁRNUTÍ POPULACE V ČESKÉ REPUBLICE.....	24
2.2 RADA VLÁDY PRO SENIORY A STÁRNUTÍ POPULACE.....	25
2.3 ACTIVE AGEING INDEX – AAI.....	25
2.4 DŮCHODOVÉ ZABEZPEČENÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	26
3 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	29
3.1 GERONTOPELAGOGIKA.....	32
3.2 ZÁSADY PŘI VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	33
3.3 EDUKACE JAKO CESTA KVALITĚ ŽIVOTA V SÉNIU.....	34
3.3.1 Proseniorská edukace.....	35
3.3.2 Preseniorská edukace.....	36
3.4 MOTIVACE SENIORŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ.....	37
3.5 UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU.....	38
3.5.1 Cíl univerzit třetího věku.....	40
3.5.2 Modely působení U3V.....	40
3.6 VOLNÝ ČAS SENIORŮ.....	41
3.7 ZÁJMOVÉ A VZDĚLÁVACÍ MOŽNOSTI SENIORŮ VE MĚSTĚ KROMĚŘÍŽ.....	43
3.7.1 Univerzita III. věku v Kroměříži.....	43
3.7.2 Akademie III. věku v Kroměříži.....	44
3.7.3 Počítačové kurzy pro začátečníky v Kroměříži.....	44
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	45
4 DESIGN VÝZKUMU.....	46

4.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	46
4.2	VÝZKUMNÝ CÍL	46
4.3	DÍLČÍ CÍLE	47
4.4	HYPOTÉZY	47
4.5	VÝZKUMNÁ METODA	47
4.6	VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	48
4.7	ZPŮSOB VYHODNOCENÍ DAT	48
5	VÝSLEDKY VÝZKUMU	49
6	OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	67
6.1	HYPOTÉZA 1	67
6.2	HYPOTÉZA 2	68
7	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	69
7.1	VYHODNOCENÍ DÍLČÍCH CÍLŮ	69
7.2	DISKUZE	74
	ZÁVĚR	75
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	77
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	81
	SEZNAM GRAFŮ	82
	SEZNAM TABULEK	83
	SEZNAM PŘÍLOH	84

ÚVOD

V době, kdy populace obecně stárne, je stále více potřebnější a aktuální řešit nejen běžný život seniorů, ale hlavně jeho kvalitu. V dřívějších dobách byli staří lidé uznáváni pro jejich životní zkušenosti a moudrost, kterou mnohdy mladí lidé mít ještě nemohou. Bohužel v dnešní době už tomu tak často nebývá a senioři se tak dostávají do velmi složité životní situace, kdy si připadají zbyteční a nedocení z čehož často plynou psychické problémy, které mají negativní dopad i na jejich fyzickou kondici a zdraví.

Dle Vidovičové (2005, st. 35) je věkové diskriminace v české společnosti čím dál víc. Bohudík se o této problematice začíná stále více hovořit a vznikají tak projekty na podporu seniorů jako např. Ježíškova vnoučata, Spravedlivý mezi seniory či společnost PROSAZ, z.ú., která založila projekt Doma je doma. Toto téma je velmi důležité zejména proto, že se postupem času bude týkat každého z nás.

Dle Štěpánkové (2015, st. 37) není kvalita života ve stáří jen individuální záležitostí, ale je to problém celé společnosti. Vyžaduje tak strategické intervence ze strany vlády a samosprávy tak, aby mohl být naplněn závazek vyšší kvality života ve stáří i komplexní přístup a spolupráce napříč celou společností.

Transformační procesy, které proběhly v letech minulých v odvětví nových technologií, vedly k tomu, že lidské dovednosti začaly velmi rychle zastarávat a je potřeba se stále vzdělávat. Proces celoživotního učení by se měl stát součástí života každého z nás. Nemusí se jednat o institucionalizované vzdělávání, ale třeba jen o různé kurzy, čtení knih či luštění křížovek, které velmi dobře trénuje paměť.

Pro současné vyspělé země je typické, že jejich populace výrazně stárne. V České republice se demografická struktura mění v důsledku nižší míry porodnosti a zvyšující se naděje na dožití. Výsledkem je pak větší podíl seniorů v populaci. Představy, které mají lidé o stárnutí a stárnoucích spoluobčanech, jsou často zastaralé a nerespektují fakt, že se již dnes jedná o heterogenní skupinu a do budoucna tento trend ještě posílí. (mpsv, © 2017)

„Poprvé v historii lidstva existují v jednom časovém horizontu čtyři generace rodinných vztahů, které nemají ujasněné vzájemné role. Staří lidé se cítí ohroženi dobou, ve které žijí a upozorňují na nevhodné společenské klima a výchovné vzory pro mladší generaci. Většina starých lidí není připravena na úskalí svého vyššího věku.“ (Klevetová, 2008, st. 13)

Ve stáří do popředí vstupuje ještě více než jindy význam a důležitost mezilidských vztahů, které mohou být díky společnému vzdělávání a zájmových činnostech dostatečně naplněny.

Tato práce se opírá o názory předních osobností, které se zabývají vzděláváním seniorů a stářím jako takovým. Například Kamil Janiš (2016), Rostislav Čevela (2012), Petr Sak (2012), Michal Šerák (2009) a mnozí další.

Práce je rozdělena na dvě části. Teoretickou a praktickou část, jejíž součástí je realizovaný a následně vyhodnocený kvantitativní výzkum. V teoretické části práce si vysvětlíme, co znamenají pojmy stáří a stárnutí, dále pak se zaměříme na vzdělávání seniorů, jeho cíle a formy a v neposlední řadě si představíme některé typy vzdělávacích kurzů a škol pro seniory v České republice. V praktické části se zaměříme na seniory žijící ve městě Kroměříž, na jejich názory a možnosti ve vzdělávání.

Cílem této práce je zjistit, jaké jsou postoje seniorů ke vzdělávání pro seniory. Zda jsou rozdíly v návštěvnosti žen a mužů tohoto vzdělávání a zda má nejvyšší dosažené vzdělání vliv na účasti na vzdělávání pro seniory. V neposlední řadě budeme zjišťovat, jaké mají senioři ve městě Kroměříž povědomí o možnostech vzdělávání pro seniory a jaká je zde úroveň tohoto typu vzdělávání.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ

V úvodu diplomové práce si vysvětlíme základní pojmy v oblasti seniorské problematiky, a to stáří a stárnutí. Dále se budeme věnovat existencialitě života ve stáří, teorii stárnutí, specifikami seniorského věku a péčí o seniory.

Život probíhá od narození až do okamžiku smrti v určitých vývojových etapách, i přesto, že každý stárne individuálně, mají všechny etapy své zákonitosti, které z nich vyplývají.

Stářím obecně označujeme pozdní fázi ontogeneze. Jde o poslední z vývojových etap, kterou se uzavírá lidský život. Z celkového pohledu jde tedy o projev a důsledek změn, a to jak funkčních, tak i morfologických, probíhajících u každého svou specifickou rychlostí vedoucí k obrazu, který označujeme jako fenotyp stáří. Ten je závislý na typu prostředí, zdravotním stavem, životním stylem a vlivy sociálně ekonomickými a psychickými. (Čevela, 2012, str. 21)

Zrání se prolíná s involucí, s ubýváním sil a aspekty biologické prolínající se s aspekty sociálními. Biologické stáří je objektivní danost, vše živé se rozvíjí, stárne a umírá. Statut stáří má většinou povahu pozitivního zvýhodnění, např. přijetí do rady starších, moudrost, úcta k věku a zásluhám nebo povahu diskriminačního vyloučení, např. postproduktivnost, negativní diskriminace, pokles životní úrovně, sociální exkluze a zastarávání dovedností. Starý může být ten, koho za starého označí a jako starého ho vnímá společnost, která může zpříšňovat kritéria tzv. mladosti. (Čeledová, 2016, str. 12)

Stáří je životní fází člověka, která je ohraničená časovými body, kde horní věková hranice stáří je ostře vymezena smrtí. Spodní hranice není jasně dána, jelikož procesy, které tvoří stárnutí, se objevují postupně a teprve úhrnem těchto procesů vzniká stáří. Individuálnost těchto procesů je provázána a posilována jedinečností každého člověka. Stejně jevy a procesy nastupují u každého jedince sice v určitém limitovaném věkovém rozpětí, ale v jiném individuálním věku. Životní styl, zdravotní a sociální systém, kvalita životního prostředí, hodnotový systém, charakter práce a genetické dispozice jsou faktory, které ovlivňují proces stárnutí. Rovněž lze pozorovat i generalizační podobu stáří. Každá generace má svou a tyto generační podoby stáří jsou od sebe velmi odlišné. Porovnáme-li seniory před sto lety a dnes, vidíme zcela odlišné stáří. Především by senioři před sto lety ve svém věku již nežili, protože střední délka života byla o třicet let kratší. Také by vypadali jinak, a to nejen oblečením, ale i celkovým vzhledem. Zajisté i jejich životní styl by byl jiný.

Jevy a procesy, které jsou součástí stáří, nemají pouze biologický charakter, ale také psychický, kulturní a sociální. Stáří a senioři jsou díky tomu předmětem multidisciplinárního a interdisciplinárního zkoumání. (Sak, 2012, str. 13)

Samotná existence životní fáze stáří je ve vztahu k ostatním živočichům poměrně nepřirozená. Člověk prožívá významnou část svého života i po ztrátě své reprodukční schopnosti. Právě kvůli tomuto bychom se měli věnovat seniorům nejen z aspektu sociálního a zdravotního, ale i z aspektu volnočasového. V literatuře se nejčastěji stáří dělí do 3 skupin, a to 60-74 let rané stáří, 75-89 let pravé stáří a 90 a více let dlouhověkost. Avšak většina autorů považuje jako začátek stáří 65 let. (Janiš, 2016, s. 36)

Biologické stáří je označení konkrétní míry involučních změn velmi často propojených se změnami způsobenými chorobami, které se vyskytují s vysokou frekvencí převážně ve vyšším věku. Lidé stejného kalendářního věku se tedy významně liší mírou involučních změn a funkční zdatností. (Mühlpachr, 2004, st. 19)

Z pohledu vývojové psychologie můžeme stáří rozdělit na rané stáří a pravé stáří. Rané stáří je začátkem pro poslední fázi života, která bývá označována jako postvývojová, jelikož již byly realizovány všechny latentní schopnosti vývoje. Tato fáze přináší nejen nadhled a životní moudrost, ale i úbytek energie a proměnu osobnosti, která směřuje ke konci. Rané stáří neboli třetí věk je obdobím, v němž dochází k viditelným změnám, které ale ještě nemusejí být tak velké, aby člověku bránili žít aktivní a nezávislý život. Pravým stářím se pak rozumí období po 75. roce života. Dověšením 80 let dosáhne člověk tzv. čtvrtého věku. Toto období je spojené s nárůstem problému jak fyziologického, tak i psychického původu. (Vágnerová, 2007, st. 398)

Nelze říci, že stáří je druhá míza, není to druhý život. Právě díky blízkosti smrti se člověk dostává do perspektivy, díky které vnímá lidi, věci i události jinak než dřív. Vnímání času bývá u stárnoucích lidí jiné jako u dospělých a mladých. V souladu s psychologickým poznatkem o zaplnění času činností, pro stárnoucí osoby znamená deset let jako jeden rok pro dospívajícího. I když myšlenkové procesy u starých lidí jsou stále pomalejší a pomalejší, jejich úsudky jsou dobré. Jedna z nejzávažnějších nepříjemností stárnutí je odcizení současnosti. Staří přátelé už zemřeli nebo jejich osobnost se stala příliš odlišnou a styk s mladšími nepřináší takové uspokojení. Proto většina stárnoucích lidí potřebuje soukromí, a to vlastní vybudované nové soukromí, ne však izolaci či samotu, která velmi často přispívá ke zhoršování psychického stavu. (Kováč, 2013, st. 73)

1.1 Existencialita života ve stáří

Cílem existencionální osvěty by mělo být dosažení vyrovnané úrovně znalostí, a morálních hodnot, které člověk potřebuje, aby byl schopen samostatně určit smysl a hodnotu života svého i svých blízkých, aby se dokázal rozhodovat z hlediska trvale udržitelného rozvoje společnosti, aby měl odpovědnost vůči sobě i rodině, tak i seberealizaci, rozvíjení a udržení své intelektuální i tělesné kondice. Na odpovědnost společnosti ke stáří se snaží poukazovat i některé z programů Světové zdravotnické organizace WHO. Hlavní oblasti aktivit, kterými se zabývá WHO, jsou podpora zdraví, podpora zdravotní bezpečnosti, upevňování zdravotnických systémů, využití poznatků z výzkumu při formulování strategií, posilování spolupráce a zlepšení implementace rozhodnutí. Česká republika spolupracuje s touto organizací a její plán se skládá z následujících priorit: podpora zdraví během života, kam spadá i zdravé stárnutí, nepřenosná onemocnění, dohled a bezpečnost, univerzální zdravotní pokrytí a management. (mzcr, © 2013)

Existencialita individuálního života je velmi často kriticky zasažena mnoha okolnostmi, a to zejména sociálním vyloučením, ztrátou participace, pocitu sounáležitosti a užitečnosti, ztrátou soběstačnosti a schopnosti k důležitým aktivitám v důsledku zdravotních a smyslových problémů, ztrátou autonomie včetně prožívání syndromu demence. (Čeledová, 2016, str. 43.)

Proto je velmi důležité zabývat se problematikou stárnutí ve všech sférách našeho života a s osvětou by se mělo začít již u dětí, kterým bychom měli ukázat, že od starých lidí se toho mohou spoustu naučit a měly by k nim mít úctu a zejména respekt. Senioři naopak od dětí mohou čerpat energii, vtip a životní pohodu.

1.2 Teorie stárnutí

Definic vymezení pojmu stáří a stárnutí je mnoho a ze všech teorií vyplývá, že stárnutí je naprosto přirozený proces a stáří je tak přirozeným obdobím života každého z nás. A právě proto je důležité věnovat se těmto teoriím.

Teorii stárnutí můžeme rozdělit do dvou skupin, a to teorie stochastické a nestochastické. Kdy teorie stochastické nám říkají, že děje spojené se stárnutím jsou převážně náhodné a s věkem přibývá opotřebování, poškození, poruch a selhání buněčného řízení. Kdežto teorie nestochastické předpokládají, že stárnutí je především geneticky předurčeno a na-

programováno. Tyto dvě teorie se navzájem nevylučují, jelikož v průběhu života dochází k poklesu vlivu aktivní genetické kontroly a zvyšuje se tak vliv stochastického působení.

1.2.1 Příklady stochastických teorií:

Dle Čevely (2012, s. 21) jde o teorii omylů a katastrof proteosyntézy – dochází k hromadění chyb v syntéze proteinů. Abnormální proteiny vznikají hlavně v posttranslační fázi.

- Teorie překřížení – dochází k překřížení a tím i znehodnocení proteinů a dalších buněk, což postihuje hlavně DNA, buněčné membrány a kolagen.
- Teorie „opotrebení“ – dochází k poškozování životně nenahraditelných částí organismu.
- Teorie mutační – jde o zánik buněk, kvůli somatické mutaci DNA a poruchy reparace.
- Teorie volných radikálů – zde dochází k poškození membránových proteinů, enzymů, bílkovinových makromolekul, DNA. Hladiny přirozeně se vyskytujícího antioxidantu, který souvisí s délkou života. Jde tedy o jednu z nejvýznamnějších teorií.
- Teorie spolehlivosti – stárnutí je projev univerzálního selhávání systému v čase, pravděpodobnosti výskytu poškození, poruch a chyb.

1.2.2 Příklady nestochastických teorií:

Pacemakerová teorie nebo-li teorie genetických hodin – určité orgány se považují za pacemaker, který je geneticky naprogramovaný na určitý algoritmus délky života. Tento algoritmus „běží“ od narození. Například už v adolescenci dochází k involuci thymu, poklesu funkce B a T-lymfocitů. Ve stáří stoupá tlak, mění se metabolismus i spánkový rytmus. Dochází také k tzv. vypnutí pohlavních hormonů a růstového hormonu, což má velký dopad na chování, svalovou a kostní hmotu, kůži, vlasy a podobně.

- Genetická teorie – nám říká, že délka života je u jednovaječných dvojčat při časných úmrtích velice blízká. Příkladá se to zejména ke stejným dispozicím k chorobám, nikoliv k délce života jako takové.
- Hayflickova teorie limitovaného počtu buněčných dělení – buňky mohou podstoupit jen definovaný počet dělení, kdy jde o zkracování konečných částí chromozomů při každém dělení buňky.

- Existence genů dlouhověkosti či naopak progerie – u lidí se předpokládá uplatnění vlivu genetických faktorů na naději dožití asi z 35 %. Zbýlých 65 % je dáno faktory prostředí a životního stylu. Tyto faktory jsou však ovlivnitelné. (Čevela, 2012, st. 22)

1.3 Specifika seniorského věku

Jako každý jiný věk má i ten seniorský svá specifika a jedinečnosti. Období stáří je v naší společnosti obecně chápáno spíše negativně, což může být příčinou různých psychických problémů, kterým musí spousta seniorů čelit. Nicméně se předpokládají problémy nejen psychické, ale i fyzické, restrikce v důsledku ztráty samostatnosti, snížení mentálních funkcí, snížení sociálních kontaktů a pokles možnosti seberealizace.

Po šedesátém roce života nabývá tělesná involuce rychlejšího tempa. Seniorům se zvyšuje křehkost kostí, méně pohybu vede k atrofii svalů, ke slábnutí reflexů, které regulují krevní tlak. Nucený několikadenní klid na lůžku může velmi snadno vést i k depresivním stavům. (Muhlpachr, 2004, st. 22)

Biologickým stárnutím označujeme změny organismu, které probíhají na fyziologické úrovni. Změny postihují tělesné tkáně a orgány, které však neprobíhají u každého jedince stejně, jelikož jsou determinovány genetickými dispozicemi a hlavně také životním stylem. Jednotlivé systémy v těle zaznamenávají výrazné zpomalení a oslabení dřívějších funkcí a také pokles biologických adaptačních mechanismů. (Klvetová, 2008, st. 19)

Vlastní průběh stárnutí je ovlivňován řadou okolností. To rozhoduje o tom, jak u konkrétního člověka stárnutí probíhá, a jak se s ním každý jedinec dokáže psychicky vyrovnat. Podle toho se rozlišují tělesné, psychické a sociální změny. Vliv těchto změn na psychiku každého jedince je nesporný a u každého zcela individuální. (Malíková, 2011, st. 14)

U stárnutí záleží nejen na fyzických změnách, ale také na postojích a názorech společnosti i na jedinci samotném, jakým způsobem se se stárnutím dokáže vyrovnat.

I přesto, že každý člověk prožívá svůj život originálním způsobem, můžeme se shodnout na významných okamžicích, které přicházejí s vyšším věkem. Může jít jak o změny tělesné, tak i psychické a sociální. Jde o propojené systémy. Reakce na tyto změny jsou ovlivněny nejen osobností seniora, ale i reakcemi jeho okolí a také možnostmi, díky kterým získá senior pomoc v oblastech, které už nemůže zvládnout sám. (Venglářová, 2007, st. 12)

V následující tabulce si vyjmenujeme základní tělesné, psychické a sociální změny ve stáří, které popsala Martina Venglářová (2007, st. 12)

Tabulka 1 Změny ve stáří

Tělesné změny	Psychické změny	Sociální změny
změny vzhledu	zhoršení paměti	odchod do penze
úbytek svalové hmoty	obtížnější osvojování nového	změny životního stylu
změny termoregulace	nedůvěřivost	stěhování
změny činnosti smyslů	snížená sebedůvěra	ztráty blízkých lidí
degenerativní změny kloubů	sugestibilita	osamělost
kardiopulmonální změny	emoční labilita	finanční obtíže
změny trávicího systému (trávení, vyprazdňování)	změny vnímání	
změny vylučování moči (častější nucení)	zhoršení úsudku	
změny sexuální aktivity		

1.3.1 Fenotyp stáří

Fenotypem rozumíme tělesné změny a projevy, jimiž se staří lidé odlišují od mladých. Tyto projevy jsou však velmi individuální. Kromě biologické determinace jsou všechny ostatní faktory ovlivnitelné, a to jak pozitivně, tak i negativně. (Benešová, 2014, st. 18)

Stárnutí je souhrnem zánikových změn funkčních a morfologických nastupujících postupně s velkou individuální variabilitou. Jde o věkově přiměřenou atrofii, o zhoršování vlastností, pokles rezerv, úbytek funkcí, zhoršování reakcí a podobně. Stařecký stav a vzhled jsou dány především zákonitou biologickou involucí, projevy a důsledky úrazů a chorob, životním způsobem, zvláště pak výživou a pohybovou aktivitou, psychickým stavem, motivací, aspirací a adaptací na stárnutí. Obecně můžeme říci, že ve vyspělých zemích se fe-

notyp stáří pozitivně mění díky stále lepšímu zdravotnictví a lepšími životními podmínkami. (Čevela, 2012, str. 19.)

Pro některé jedince mohou být vizuální změny o mnoho horší než jejich zdravotní stav, ovšem s postupující dobou můžeme tyto nežádoucí změny snáze „napravit“ zejména barvením vlasů či plastickými operacemi. Na zdravotní stav a hlavně na rychlost involučních změn v seniorském věku má velký vliv zdravotní styl a typ zaměstnání v průběhu produktivního života. (Janiš, 2016, s. 43)

1.4 Péče o seniory

Mezi hlavní cíle současné péče o seniory patří zachování co nejvyšší míry autonomie a soběstačnosti, a to nejlépe v jejich přirozeném domácím prostředí. Odhaduje se, že asi 80 % osob starších 65 let je soběstačných, ale potřebuje občasnou výpomoc rodiny či okolí. Asi 13 % potřebuje pomoc s chodem domácnosti, 5 % vyžaduje domácí péči ve větším rozsahu a asi jen 3 % potřebují péči ústavní. Bohužel je dnes v ústavní péči mnohem více seniorů, než je opravdu nutné. Jednou z příčin je i zvýšený počet dysfunkčních rodin, které nemohou nebo i nechtějí převzít péči o starého příbuzného. Další příčinou proč tomu tak je, je i fakt, že není dostatek zdravotních a poradenských služeb, které by pomáhali seniorům v domácím prostředí. Nejschůdnějším řešením se tak velmi často stává LDN, tedy léčebna dlouhodobě nemocných či některá z forem pobytových sociálních služeb. (Příbyl, 2015, st. 14)

Péči o seniory můžeme rozdělit dle základních přístupů k stárnutí následovně:

- dlouhodobá péče: v této souvislosti jde o dlouhodobě poskytované ošetrovatelské služby včetně širokého rozsahu služeb osobám, které jsou limitované ve svých schopnostech žít individuálně po dlouhý čas.
- Komunitní péče: integrovaný přístup péče o starší osoby, který se uskutečňuje v jejich rodinném prostředí za pomoci neformální i formální služby.
- Rezydentní péče: péče poskytovaná v domovech sociální péče.
- Formální péče: péče poskytovaná příslušnými profesionály.
- Neformální péče: péče poskytovaná neprofesionály v jejich vlastní domácnosti či doma u seniora. (Hetteš, 2011, st. 89)

1.4.1 Zdravotní péče

Základem je primární péče, kterou poskytuje praktický lékař pro dospělé. Tento praktický lékař by měl v péči o seniora spolupracovat i s rodinou, nejen se seniorem samotným. Měl by do ošetřování zapojit i ostatní složky primární péče, jako např. domácí ošetrovatelskou péči, pečovatelskou službu či jiné neziskové organizace. Domácí ošetrovatelské péče je hrazena z prostředků zdravotního pojištění. Pro domácí péči je nezbytné, aby klinický stav seniora byl stabilizovaný. U domácí péče se předpokládá, že se zapojí i rodina. Pro rodiny je velmi významná i možnost půjčování kompenzačních pomůcek. (Hrozenská, 2013, st. 60)

V České republice se na poskytování zdravotních služeb a jejich organizaci podílí stát, kraje, města i obce. Druhy zdravotní péče lze citovat dle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů. Dle tohoto zákona dělíme zdravotní péči na preventivní, diagnostickou, dispenzární, léčebnou, posudkovou, léčebně rehabilitační, ošetrovatelskou, paliativní, lékárenskou a kilinicko-farmaceutickou péči. Mimo to zákon stanovuje i formy zdravotní péče, a to na:

- ambulantní péči, která se dále dělí na péči primární, specializovanou a stacionární.
- Jednodenní péči, kdy pobyt pacienta na lůžku nepřesáhne 24 hodin.
- Lůžkovou péči, která je dále rozdělena na akutní intenzivní lůžkovou péči, akutní standardizovanou lůžkovou péči, následnou a dlouhodobou lůžkovou péči.
- Zdravotní péče poskytovaná ve vlastním sociálním prostředí pacienta, kterou je návštěvní služba a domácí péče neboli tzv. „Home care“. Zde patří zejména ošetrovatelská, léčebně rehabilitační nebo paliativní péče. (Příbyl, 2015, st 17)

1.4.2 Sociální péče

V širším pojetí můžeme říci, že sociální služby jsou poskytovány lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života a v maximální možné míře je začlenit do společnosti. Sociální služby zohledňují nejen uživatele, ale i jeho rodinu. Prostřednictvím sociálních služeb se zajišťuje péče o vlastní osobu, tedy zajištění stravování, ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, poskytnutí informací, zprostředkování sociálního kontaktu a pomoc při prosazování práv a zájmu. Cílem těchto služeb bývá mimo jiné i podpora rozvoje nebo alespoň zachování stávající soběstačnosti, návrat uživatele do

vlastního domácího prostředí, obnovení nebo zachování původního způsobu života, to vše při zachování maximální důstojnosti života uživatele. (Hrozenková, 2011, st. 61)

Sociální služby se řídí zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Sociální služby mohou být poskytovány ve formách pobytových, ambulantních nebo terénních. Do těchto služeb se počítá sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.

Služby sociální péče zahrnují zejména:

- osobní asistenci, kam patří terénní služba, která je poskytována bez časového omezení.
- Pečovatelská služba, zde patří ambulantní nebo terénní služba. Je určena pro osoby se sníženou soběstačností, služba poskytuje dané úkony ve vlastních domácnostech i v zařízeních sociálních služeb.
- Tísňová péče, kam patří terénní služba, která poskytuje nepřetržitou hlasovou a elektronickou komunikaci.
- Průvodcovské a předčitatelské služby, kde se můžeme setkat s terénní i ambulantní službou. Tato služba je určena pro osoby se sníženou orientační a komunikační schopností.
- Odlehčovací služby, které mají formu jak terénní, tak i ambulantní a pobytovou. Cílem těchto služeb je odlehčit pečující osobě a dopřát jí tak možnost odpočinku.
- Centra denních služeb, zde se setkáváme s ambulantní formou služeb. Cílem je posílit samostatnost a snížit riziko sociální izolace.
- Denní stacionáře, kam patří ambulantní služby, určené osobám, které vyžadují pravidelnou pomoc jiné osoby.
- Týdenní stacionáře, tedy pobytové služby pro osoby se sníženou soběstačností.
- Domovy pro seniory, které patří do pobytových služeb. Jsou určené pro osoby se sníženou soběstačností zejména z důvodu vysokého věku.
- Domovy pro osoby se zdravotním postižením, kam patří pobytové služby pro osoby se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení.

- Domovy se zvláštním režimem, které poskytují pobytové služby osobám se sníženou soběstačností z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislostí na návykových látkách a osobám demencí.
- Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče, kam patří pobytová služba pro osoby, které již nevyžadují lůžkovou péči, ale jejich zdravotní stav vyžaduje pomoc další osoby, tato služba je poskytovaná jen dočasně. (Příbyl, 2015, st. 20).

1.4.3 Komunikace se seniory

Komunikací rozumíme předávání informací, pocitů i citů k druhým. Může probíhat formou verbální, tedy slovní a neverbální, tedy mimoslovní. Právě druhá zmíněná forma komunikace je velmi důležitá, jelikož jí dokážeme vyjádřit mnohdy více než slovy. Ten, kdo umí naslouchat druhým, vždy sleduje i mimořečové signály. Předpokladem pro příjemnou a jasnou komunikaci je shoda verbálních a neverbálních sdělení. Každý člověk má svůj určitý styl komunikace. U seniorů se setkáváme s jiným kulturním a historickým kontextem. Je nutné myslet i na fakt, že spousta seniorů je věřících, mnoho z nich zažilo vykáni rodičům a nebylo běžné používání vulgarismů.

Starší lidé obvykle mluví pomaleji, a to zvláště při únavě či většímu nároku na soustředění nebo ve stresu. Je proto nutné ponechat jim dostatek času na promyšlení a vyjádření odpovědi.

Kromě běžných obtíží, které zažívá většina lidí, mají senioři i své specifické problémy. A to například nedoslýchavost. Při komunikaci s takto handicapovaným seniorem musíme mluvit pomalu, zřetelně, dívat se do tváře. Pokud je to možné, využíváme i neverbálních komunikačních prvků. K dalším častým seniorským problémům patří špatný zrak. V tomto případě je důležité komunikaci správně zahájit například poklepáním na rameno či jasným pozdravem. Můžeme se setkat i se seniory s poruchou řeči, například kvůli neurologickým onemocněním. V tomto případě je důležité být trpělivý a hledat různé alternativy ve volbě slov. Seniora neopravujeme, spíše informace doplňujeme i z jiných zdrojů, vždy však s určitou dávkou taktu. Specifický přístup vyžadují lidé trpící demencí, kde je důležitá zejména informovanost o tom, jaké oblasti jsou demencí zasaženy, jaké obtíže senior má a jak se je snaží kompenzovat. (Venglářová, 2008, st. 74-76)

2 PŘÍPRAVA NA STÁRNUTÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ

V následující kapitole si zaměříme na přípravu stárnutí populace v České republice, osvětlíme si návrhy Rady vlády pro seniory a stárnutí populace, vysvětlíme si pojem Active Ageing Index a v neposlední řadě si představíme důchodový systém České republiky.

Proměna věkové struktury celé společnosti je velkou výzvou pro společnost i pro její hodnoty. To znamená nutnost komplexního přístupu k systému veřejných politik a jejich nastavení tak, aby tato společnost mohla prosperovat a zachovat si tak soudržnost i v situaci velkých demografických změn. V roce 2015 vzniklo samostatné oddělení politiky stárnutí díky usnesení vlády č. 218 ze dne 30. března 2015, ve kterém byla Ministerstvu práce uložena povinnost vytvořit 5 systematizovaných míst k zajištění agendy pro oblast přípravy na stárnutí.

Ministerstvo práce a sociálních věcí se tedy stalo koordinátorem politiky přípravy na stárnutí v České republice a mezi jeho hlavní činnosti v této oblasti dle MPSV patří zejména:

- Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí 2013 – 2017 – strategický dokument politiky stárnutí.
- Národní dotace podporující politiku stárnutí na krajích, dotace pro proseniorské a seniorské organizace.
- Pravidelná zasedání Rady vlády pro seniory a stárnutí populace.
- Politika stárnutí na krajích – projekt Evropského sociálního fondu.
- Osvěta – každoroční pořádání odborné mezinárodní konference k Mezinárodnímu dni seniorů, série různě zaměřených odborných kulatých stolů – Národní konvent ke stárnutí populace, Dny seniorů.
- Pravidelné udělování Ceny Rady vlády pro seniory a stárnutí populace významných osobnostem.
- Mezinárodní spolupráce v oblasti přípravy na stárnutí.

Problematika stárnutí populace je v České republice dlouhodobě redukována převážně na problematiku důchodového systému. To je ale pohled naprosto nevyhovující a neudržitelný a je velmi často doprovázen negativními stereotypy. Představy, které mají lidé o stárnutí a stárnoucích spoluobčanech, jsou často zastaralé a nerespektující fakt, že se již dnes jedná o heterogenní skupinu a do budoucna tento trend ještě posílí. (mpsv, © 2017)

2.1 Stárnutí populace v České republice

Obecně můžeme říci, že stárnutí je nejcharakterističtějším rysem demografického vývoje Evropy i České republiky. V České republice se demografická struktura mění v důsledku nižší míry porodnosti a zvyšující se naděje na dožití. Výsledkem je pak větší podíl seniorů v populaci. Dle předpovědí budou v roce 2050 senioři tvořit zhruba třetinu celé české populace. Lze tedy očekávat, vyšší náklady státu na důchodové zabezpečení. (mpsv, © 2017)

Tabulka 2 Změna počtu obyvatel v ČR v letech 2013 - 2050

	2013	2020	2030	2040	2050
Celkem populace	10 516 125	10 502 445	10 428 362	10 255 761	10 050 778
65+	1 767 618	2 141 793	2 459 340	2 763 530	3 062 047
65+ (% v populaci celkem)	16,8	20,4	23,6	26,9	30,5

Zdroj: www.mpsv.cz

Z dat v tabulce můžeme pozorovat velký nárůst počtu seniorů. V roce 2050 budou senioři dělat 30,5 procent celé české společnosti.

Populační stárnutí se nicméně netýká jen rozvinutých zemí, ale i celého světa. Můžeme pozorovat celosvětový nárůst počtu seniorů a nejstarších skupin seniorů. Tento nárůst je totiž provázen stoupající nadějí na dožití. Ta je v České republice pro ženy 81 let a pro muže 75 let. Prognóza předpokládá, že hranice dožití bude i nadále růst, předpokládá se totiž, že v roce 2060 bude naděje na dožití u žen 90 let a u mužů 86 let. (Petrová Kafková, 2013, st. 14)

Problémy spojené s vysokou mírou stárnutí populace můžeme rozdělit na individuální stárnutí, kdy společnost vyžaduje rozvoj gerontologie a rozšíření gerontologických služeb, dále pak populační stárnutí, které vyvolává řadu demografických změn, změn ve struktuře pracovních sil a zaměstnanosti a sociální stárnutí, které pak vyvolává tzv. chronologické stárnutí kolektivit, což znamená, že zestárnou celé „národní celky“ a stávají se tak přirozené. (Petrušek, 2006, st. 424)

Cíl je tedy zřejmý, udržet jednotlivce co nejdéle v pracovním procesu. Proto je jedním z klíčových témat české i evropské politiky efektivní začleňování a udržení populace před-seniorského a seniorského věku na trhu práce. Tato koncepce již dostala celoevropský rozměr zvaný „aktivní stárnutí“ tedy Active ageing. Celková zaměstnanost by ve věku 15 – 64 let měla dosáhnout 70 %. U žen je tato míra nižší, tedy 60 %. Dle prognostik bude Česká republika v roce 2040 patřit, co se populace týče, k nejstarším zemím v Evropě. Jedním z nejdůležitějších prvků k udržení více zmíněného cíle, je aktivizace vzdělanosti seniorů, tak aby dokázali udržet krok s moderní technologií a pokrokem doby. (Rabušicová, 2008, st. 265)

2.2 Rada vlády pro seniory a stárnutí populace

Od roku 2006 je Rada vlády pro seniory a stárnutí populace stálým poradním orgánem vlády pro otázky, které se týkají seniorů a stárnutí populace. Cílem Rady je řešit na nejvyšší úrovni státní správy seniorskou problematiku, podporovat celoživotní přípravu na zdravý, aktivní a důstojný život v seniorském věku a aktivní zapojení seniorů do života společnosti. Rada zřizuje dočasné nebo trvalé skupiny na podporu své činnosti. V současné době jsou těmito skupinami následující: skupina na ochranu práv seniorů, skupina na zaměstnávání starších osob, skupina na podporu vzdělávání a dobrovolnictví, skupina na podporu rozvoje služeb pro seniory. (mpsv, © 2017)

2.3 Active Ageing Index – AAI

Active Ageing Index, neboli index aktivního stárnutí je složeným indikátorem srovnávajícím míru využití potencialů starších občanů společnosti a míru, do jaké jsou senioři motivováni k aktivní účasti na ekonomice, ke společnosti a k nezávislému a samostatnému životu. V rámci tohoto indexu je shrnuto 22 indikátorů ve 4 dimenzích, a to: zaměstnání, zapojení ve společnosti, nezávislý, zdravý a finančně zabezpečený život, kapacita a podpůrné prostředí pro aktivní a zdravý život v seniorském věku. V roce 2014 bylo realizováno výzkumné šetření aktivního stárnutí v zemích Evropské Unie. Průměrná hodnota AAI v těchto zemích je 33,9 bodů. Česká republika v tomto hodnocení dosáhla 34,4 body, což představuje 11 příčku. Jsme tedy nad průměrem Evropské unie, což znamená, že Česká republika je relativně dobře hodnocena, co do míry zapojení seniorů ve společnosti a malému riziku života v chudobě. (mpsv, © 2017)

Nejlepší umístění v tomto řebříčku získalo Švédsko a Dánsko, naopak nejhoršího umístění dosáhla Litva a Malta. Sousední Slovensko se umístilo až na 24. místě. V rámci tohoto šetření se posuzovala účast seniorů na trhu práce, na společenských aktivitách, dostupnost potřebné péče, úroveň životního prostředí a v neposlední řadě také vzdělávání.

Senioři v České republice ve srovnání s ostatními seniory žijícími v jiných státech Evropské unie vykazují horší pocit celkové mentální pohody, tzv. mental well-being, pod úrovní průměru Evropy je také úroveň udržování sociálních kontaktů a využívání ICT technologií. Rezervy má Česká republika také v zapojování seniorů do společenských aktivit jako jsou dobrovolnictví či sport. Naopak relativně dobře si vedeme v oblastech, jako je dostupnost zdravotní a sociální péče či pocit fyzického bezpečí. (mzcr, © 2013)

2.4 Důchodové zabezpečení v České republice

Stárnutí celé populace je v současné době vnímáno především v kontextu finančních nákladů, tedy nákladů na penzijní systém veřejného zdraví. Objevují se zde argumenty, že jedině zásadní proměna těchto systémů nás může uchránit před jejich kolapsem. To souvisí zejména s jedním z hlavních rysů populačního stárnutí a tím je výrazný úbytek osob na trhu práce, především tzv. biologické generace, to je osob ve věku 15 – 49 let. Řešením je výrazné rozšíření vzdělávání dospělých, tak aby rostl jejich životní kapitál. Není však potřeba jen rozšířit nabídku kurzů a možností vzdělávání, jde zejména o podnícení zájmu a vyvolání poptávky po této formě vzdělávání. Česká republika na tento fakt nezapomíná, a proto vytvořila Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 – 2007, který byl schválen v květnu roku 2002. (Rabušicová, 2008, st, 283)

Důchodový systém České republiky je založen na povinném důchodovém pojištění podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Dále je možnost účastnit se důchodového spoření podle zákona č. 426/2011 Sb. a od roku 2013 i doplňkového penzijního spoření podle zákona 427/2011 Sb., které nahradilo penzijní připojištění. Dobrovolné doplňkové pojištění má spíše komerční charakter.

Důchodové pojištění a výplaty dávek důchodového pojištění zajišťuje Česká správa sociálního zabezpečení, která rozhoduje o nároku na důchod a vypočítává jeho výši. (S výjimkou případů, kdy žadatelem důchodu je příslušník ozbrojených sil či sborů, v takém případě rozhoduje o výši a výplatě důchodu ministerstvo obrany, vnitra a spravedlnosti.)

Z důchodového pojištění se vyplácí následující druhy dávek: důchod starobní (včetně tzv. předčasného starobního důchodu), důchod invalidní, důchod vdovský a vdovecký a důchod sirotčí. (mpsv, © 2017)

System důchodového pojištění v České republice je založen na mezigeneračním principu a příjmové solidaritě.

Nárok na přiznání starobního důchodu má občan, který dosáhl důchodového věku a získal potřebnou dobu pojištění. Ta činí pro rok 2018 nejméně 34 let, případně 30 let doby pojištění bez náhradních dob pojištění. Věk pro odchod do důchodu je u mužů a žen rozdílný a závisí na počtu vychovaných dětí. Od 1. ledna 2018 došlo k tzv. „zastropování důchodového věku“, nejvyšší důchodový věk tak činí 65 let. (cssz, © 2017)

V České republice máme možnost odejít do tzv. předčasného starobního důchodu. Základní podmínkou pro dosažení nároku na tento typ důchodu je získání potřebné doby pojištění. Pokud důchodový věk pojištěnce činí alespoň 63 let, vzniká nárok nejdříve dosažením alespoň 60 let. Musí být však splněn předpoklad, že do dosažení důchodového věku ode dne, od kterého se starobní důchod přiznává, chybí nanejvýše 5 let nebo je-li důchodový věk nižší než 63 let, za předpokladu, že k dosažení důchodového věku chybí nanejvýš 3 roky. (cssz, © 2017)

V následující tabulce si zobrazíme průměrnou výši starobních důchodů v České republice, která byla stanovena k datu 31.12.2017.

Tabulka 3 Průměrná výše starobních důchodů v krajích ČR k 31.12.2017

Kraj	Muži	Ženy
Hlavní město Praha	13 767,- Kč / měsíc	11 737,- Kč / měsíc
Středočeský kraj	13 235,- Kč / měsíc	10 856,- Kč / měsíc
Jihočeský kraj	12 849,- Kč / měsíc	10 760,- Kč / měsíc
Plzeňský kraj	12 960,- Kč / měsíc	10 736,- Kč / měsíc
Karlovarský kraj	12 665,- Kč / měsíc	10 484,- Kč / měsíc
Ústecký kraj	12 992,- Kč / měsíc	10 562,- Kč / měsíc
Liberecký kraj	12 866,- Kč / měsíc	10 746,- Kč / měsíc

Královohradecký kraj	12 823,- Kč / měsíc	10 729,- Kč / měsíc
Pardubický kraj	12 754,- Kč / měsíc	10 592,- Kč / měsíc
Kraj Vysočina	12 726,- Kč / měsíc	10 512,- Kč / měsíc
Jihomoravský kraj	12 879,- Kč / měsíc	10 685,- Kč / měsíc
Olomoucký kraj	12 634,- Kč / měsíc	10 504,- Kč / měsíc
Zlínský kraj	12 830,- Kč / měsíc	10 571,- Kč / měsíc
Moravskoslezský kraj	13 612,- Kč / měsíc	10 335,- Kč / měsíc
Česká republika	13 076,- Kč / měsíc	10 758,- Kč / měsíc

Zdroj: www.cssz.cz

Z výše uvedené tabulky je patrné, že Zlínský kraj, kam patří i město Kroměříž, je v oblasti výše průměrného důchodu lehce pod průměrem České republiky. Bohužel výše současných důchodů není příznivá, a pokud si senior sám nenaspořil v průběhu života, nezbývá mu mnoho finančních prostředků pro potěšení a volný čas. I to může být jedním z důvodů, proč spousta seniorů ani neuvažuje o tom, že by začali navštěvovat některou z forem vzdělávání pro seniory.

3 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

V této kapitole se zaměříme na možnosti vzdělávání seniorů, vysvětlíme si pojem gerontopedagogika, vyjmenujeme některé zásady při vzdělávání seniorů, popíšeme typy a cíle univerzit třetího věku, volný čas seniorů a v neposlední řadě si vyjmenujeme možnosti vzdělávání a trávení volného času ve městě Kroměříž.

Dle doporučení Mezinárodního plánu aktivit může velká většina lidí žít i mnoho let po té, co dosáhnou nároku na důchod. Proto bychom měli přípravu na odchod do důchodu chápat jako proces pobíhající během celého vědomého lidského života. Mezinárodní plán aktivit doporučuje vládám podnikat nebo podporovat opatření, které vedou ke zmírnění a zabezpečení přechodu z aktivního života ke konci profesní kariéry a pružněji určovat věk, ve kterém vzniká nárok na důchod. Týká se to zejména kurzů přípravy na důchod a ulehčení práce v posledních letech profesního života a to např. postupným zkracováním pracovní doby. Je zde velký prostor pro neformální vzdělávací a osvětovou činnost. Příprava může zahrnovat zdravý životní styl, podporu tělesných aktivit, psychohygienu a relaxaci atd.. Přípravu na stáří můžeme rozdělit na dlouhodobou neboli celoživotní, střednědobou cca od 45 let a krátkodobou cca 2-3 roky před odchodem do důchodu. (Mühlpachr, 2004, st. 133)

Nejde ale jen o přípravu na odchod do důchodu, v informační společnosti rychlého a hlavně diskontinuálního rozvoje, záplavy nových technologií a rychlého zastarávání znalostí, se neformální celoživotní vzdělávání stalo doslova nezbytností. Formálně by je měla rozvíjet zejména andragogika a gerontopedagogika. Oba tyto vědní obory se zabývají vzděláváním seniorů, které by mělo být zaměřeno na jejich schopnosti specifickou metodikou výuky a vzdělávání. Výuka by měla být zaměřena na témata odpovídající zájmům a potřebám seniorské populace a na specifické gerontologické cíle, ke kterým patří zejména prevence zastarávání znalostí, orientace v měnícím se světě a nových technologií, osvětová příprava na stáří a orientace v seniorské problematice, finanční gramotnost a prevence zneužití neznalosti v obchodním styku a stimulaci kognitivních schopností a trénování paměti. (Čevela, 2012, st. 38)

Právě možnost volby ze zajímavých témat a okruhů, které jsou u seniorů oblíbené, může být velmi dobrým motivačním prvkem k rozhodnutí proč studovat i v důchodovém věku.

Seniorské vzdělávání má v současnosti následující dva stupně:

- všeobecné seniorské vzdělávání, které má neprofesní charakter a je zaměřené zejména na výuku z oblasti informatiky a jazyků, cvičení paměti a podobně. Senioři toto vzdělávání navštěvují zejména z důvodu touhy po rozšíření obzoru a sociálním kontaktu se stejně motivovanými vrstevníky.
- Inovace odborných znalostí a dovedností, jde o zaměření na rozvoj a udržení kvalifikace. Cílem je tedy dosáhnout reaktivizace seniorů, udržet co nejdéle jejich soběstačnost a umožnit jim tak jejich zapojení do života společnosti. To je přínosem i pro budoucí generaci. (Klevetová, 2008, st. 52)

Vzdělávání seniorů se vyznačuje zejména svou dobrovolností. Na rozdíl od vzdělávání mládeže a často i dospělých, kteří jsou k dalšímu vzdělávání tlačeni svým zaměstnavatelem či společenským postavením. Z pohledu seniora usnadňuje vzdělávání chápání vývojových etap během života a pomáhá podpořit adaptaci na změnu způsobu života. Pomáhá zlepšit orientaci v pro něj zatím neznámých situacích života a předejít tím patologickému chování, které by mohlo vzniknout. Podporuje zdravý náhled na život a stárnutí a podporuje životní optimismus. Z pohledu společnosti pomáhá vzdělávání seniorů vytvářet pozitivní názor na stáří a přispívá k plnohodnotnému životnímu stylu. Je prokázáno, že tam, kde se setkává mládí se stářím, dochází k vzájemnému obohacení a generačnímu sblížení. Mladí vnímají problémy starých a mohou jim lépe porozumět, starší generace pak získává pocit smysluplnosti a akceptace. (Benešová, 2014, st. 98)

Cílem vzdělávání seniorů by mělo být usnadňování každodenních životních úkolů a pomoc při přechodu z produktivní fáze života do postproduktivní fáze. Vzdělávání také zlepšuje orientaci ve stále se měnících životních podmínkách a ve schopnosti samostatného rozhodování. Tato aktivita se v životě seniorů stává zásadní podmínkou pro pochopení života v jeho dynamičnosti. Vzdělávacím procesem vstřebávají senioři nové informace a nadhled nad každodenním životem a možnost volby zajištění vlastního spokojeného stáří. Vzdělávací aktivity v postproduktivním věku přispívají nejenom k pocitu důstojnosti a životního uspokojení, ale i k fyzickému a duševnímu zdraví. Vzdělávací aktivity zaměřené na zlepšování kvality života musí být aplikovány včas, jde totiž o preventivní opatření proti důsledkům stárnutí a o přípravu člověka na stáří. (Veteška, 2016, st. 158)

Dle Čevely (2012, st. 38) můžeme vzdělávání v seniorském věku rozdělit do čtyř oblastí:

- Preventivní – informace o úspěšném stárnutí, o možnostech ovlivnění průběhu stáří, podpory funkčního zdraví a prevence vážných onemocnění fyzických i psychických.
- Rehabilitační – výchovná rehabilitace znalostí, dovedností a schopností.
- Volnočasovou – poskytnutí nových znalostí, poskytnutí informací k volnočasovým aktivitám a sociálním kontaktům.
- Anticipační – poskytnutí informací o změnách, nových technologiích tak, aby nedocházelo k vypadávání ze společenského vývoje.

V dnešní době máme celou řadu modifikací vzdělávání seniorů, které bychom měli jako společnost uznávat. Po roce 1989 bylo akceptováno, že každý, kdo chce a je schopen splnit náročná kritéria vysokoškolského studia, může i v pokročilém věku získat úplné vysokoškolské vzdělání. Nicméně se ukazuje, že jedinců, kteří v seniorském věku chtějí dokončit úplné vysokoškolské vzdělání není mnoho a že drtivá většina preferuje univerzity a akademie třetího věku. Není však důležité kolik seniorů se rozhodne přihlásit a posléze i dokončit vysokoškolské studium, důležité je, že zde taková možnost existuje, jelikož tím dává společnost najevo, že nehodlá nikoho diskriminovat kvůli jeho věku. Je zde ale důležitá otázka, zda má toto studium probíhat spolu s mladými jedinci nebo zvlášť. Obojí má své klady i zápory. V roce 1998 proběhlo na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze vzdělávání seniorů spolu s mladšími studenty. Senioři obsazovali první řady a chodili na přednášky včas, kdežto mladí studenti dobíhali na poslední chvíli a zaujíмали poslední řady posluchárny. Postupně během semestru se ale propast mezi seniory a mladými studenty ztenčovala, až úplně vymizela, což bylo velkým přínosem pro společnost. Studenti senioři se též podíleli na výuce a probíranou látku doplňovali o své životní zkušenosti. Což ukazuje, jak je velmi cenné propojování generací napříč životem. (Haškovcová, 2010, st. 137)

Barták (2008) uvádí, že vzdělávání seniorů je jednou z průřezových disciplín, která má různé aspekty, a to jak pedagogické, sociologické, ekonomické, tak i psychologické a etnické. Proto bychom měli respektovat, že senioři budou na základě svých zkušeností přijímat poznatky kriticky s ohledem na své potřeby. Do vzdělávacího procesu vstupují z největší části dobrovolně, a proto můžeme předpokládat, že mají určitou dávku vnitřní motivace, která je velmi důležitá.

3.1 Gerontopedagogika

Gerontopedagogika je nedílnou součástí andragogiky. Je chápána jako pedagogická disciplína, která se zabývá výchovou a vzděláváním seniorů. Jde tedy o vzdělávání ve stáří a ke stáří. Již dávno byla překonána představa, že výchova a vzdělávání se týká jen dětí a mladistvých. Proces vzdělávání je dnes chápán jako proces celoživotního učení. Gerontopedagogika je specializovaná teoreticko-výzkumná pedagogická disciplína, která vychází z mezioborových aspektů gerontologie a navazuje i na gerontopsychologii. Řeší problémy úspěšného zvládnutí stáří a stárnutí použitím individuálně přizpůsobených pedagogických programů zaměřených na vzdělávání a výchovu seniorů. (Mühlpachr, 2004, st. 11)

V širším slova smyslu můžeme gerontopedagogiku chápat jako teoreticko-empirickou disciplínu, která zabezpečuje komplexní péči, pomoc a podporu seniorům při jejich osobních potřebách, kam patří i vzdělávací potřeby. Lze ji chápat jako multioborovou disciplínu, jelikož se v ní prolínají poznatky nejen ze sociální práce, ale i z lékařství, psychologie, sociologie, andragogiky a práva. Při ukončení pracovní činnosti ztrácí jedinec svou profesní roli a tím i svou funkční identitu, což ho velmi často demoralizuje a snižuje jeho vlastní hodnotu, což se může projevit na celkovém fyzickém i duševním stavu jedince. Dlouholeté výzkumy potvrzují, že vzdělávací činnosti v postproduktivním věku jedince přispívají k většímu pocitu důstojnosti a životního uspokojení, k lepšímu začlenění do společnosti i k lepšímu fyzickému a duševnímu zdraví. Tyto vzdělávací aktivity mohou také zlepšit orientaci v nových životních situacích a schopnost samostatně se rozhodovat.

Současný životní styl a celková péče o seniory, tedy zdravotní, sociální i pedagogická, způsobují prodlužování lidského věku a tím pádem i fázi tzv. čtvrtého věku. (Mühlpachr, 2004, st. 12)

V užším slova smyslu se gerontapedagogika zabývá výchovou a vzděláváním seniorů ve stáří a ke stáří. Jedná se o novou vědní disciplínu, která se snaží hledat cesty, jakým způsobem připravit člověka na poslední etapu života, jak navrátit důstojnost stáří a v neposlední řadě i vymezit úlohu člověka ve stáří. (Klevetová, 2008, st. 52)

Andragogický slovník definuje gerontopedagogiku neboli gerontagogiku jako aplikovanou andragogickou disciplínu zaměřenou na výchovně-vzdělávací práci s dospělými a seniory, a to jak ve smyslu výchovy a vzdělávání ke stáří, učení se stárnout, tak zejména aktivizace a vzdělávání ve stáří. (Průcha, 2014, st. 117)

Dle Bočkové (2000, cit. podle Benešová, 2014, st. 8) existují dvě funkce gerontapedagogiky, a to:

- přínos vzdělávání pro seniory, což může být například navazování, stimulace a udržování vývojového potencionálu člověka, který již dosáhl seniorského věku, zdroj pocitu životního optimismu nebo také prostředek obohacování života seniorů.
- Přínos ve vztahu seniorů a společnosti, k čemu patří společenská podpora života ve stáří, pozitivní prvek při vytváření názoru společnosti na stáří a starší spoluobčany či na integrující prvek mezigeneračního pochopení.

3.2 Zásady při vzdělávání seniorů

Proces učení ve stáří je velmi odlišný od učení v mládí, či mladším věku. U starších osob bývají upevněny stereotypy, které velmi často nechtějí měnit. Nicméně moderní přístup usiluje o to, aby senior plánoval nejrůznější aktivity až do vysokého věku. Úkolem okolí, je pak jej motivovat k tomuto plánování.

Jak jsme již výše zmiňovali, proces učení seniorů se liší od učení, které známe u mladých studentů. Senioři si učivo složitěji osvojují. Krátkodobá paměť již přestává fungovat a dlouhodobá paměť ukládá jen výběrově. Dochází ke zhoršování mechanické paměti, a proto je nutné zaměřit se právě na paměť logicko-smyslovou. Staří lidé potřebují mnohem více času k osvojování nových informací a dovedností. Snížení schopnosti se učit je způsobeno i nejistotou seniora, zda daný úkol či činnost zvládne. Získané pracovní dovednosti v některých oborech nelze ve stáří využít, a proto se senioři mohou cítit vážně ohroženi. Je velmi důležité využít jejich struktury pohybových vzorců, získané z dřívější profese, tento pohyb rozfázovat a krok za krokem dávat stručné pokyny, a dosáhnout tak zdokonalení dovedností v nových pracovních činnostech. Důležitou roli zde hraje i pochvala. Velmi nevhodné je naopak znevažování těch, kteří při výuce nestíhají. Při výuce je potřeba dělat více přestávek a učení nenatahovat do večerních hodin. (Klevetová, 2008, st. 54)

V následujících odrážkách si vyjmenujeme některé zásady při vzdělávání seniorů dle Klevetové: (2008, st. 55)

- starší člověk potřebuje k pochopení nového svůj vlastní způsob a vlastní tempo.
- Potřebuje mít k dispozici přehledné a názorné písemné informace.

- Příliš mnoho informací najednou nezvládne senior přijmout, je třeba je rozdělit na několik částí.
- Při výuce a vzdělávání seniorů je třeba objevit jejich schopnosti a opírat se o jejich možnosti a dovednosti.
- Je třeba se vyjadřovat pomalu a srozumitelně a ptát se, zda jsme to řekli tak, aby nám rozuměl.
- Při nácviku používání nových pomůcek je nutné jednotlivé kroky opakovat a dbát na to, aby je senior sám zkoušel. Jedině tak odnaučíme chyby v prvopočátku. Každý krok má svůj význam, je třeba ho řádně objasnit, aby jednotlivé úkoly na sebe logicky navazovaly.
- Není vhodné dávat seniorovi příliš mnoho úkolů najednou.
- Po starém člověku nelze chtít, aby se učil nazpaměť. Naučené je nutné opakováním uložit do dlouhodobé paměti.
- Starý člověk potřebuje znát limity svých možností, vědět proč něco dělá a k čemu to vede.
- Senior potřebuje za svou snahu a píli ocenění. Pocit úspěchu přináší motivaci ke zvládnání dalších úkolů.
- Zvolíme-li správný přístup, senior sám v sobě objeví nové schopnosti a přesvědčení že nikdy není pozdě chtít něco dokázat.

3.3 Edukace jako cesta kvalitě života v séniu

Světová zdravotnická organizace WHO definuje kvalitu života jako jedincovu percepci jeho pozice v životě v kontextu své kultury a hodnotového systému a ve vztahu k jeho cílům, očekáváním, normám a obavám. Jde tedy o vysoce široký koncept, který je ovlivněný fyzickým zdravím, psychickým stavem, osobním vyznáním, sociálními vztahy a vztahem ke klíčovým oblastem jeho životního prostředí. (Vadurová, 2005, st. 11)

Kvalita života vyjadřuje, jak jedinec vnímá své postavení v životě ve vztahu ke svým cílům, očekáváním a životnímu stylu a zájmům. Kvalita života tedy vyjadřuje, jak člověk sám hodnotí svou životní situaci. Je důležité, aby senioři mohli sami definovat kvalitu svého života, jelikož jejich vymezení může zahrnovat daleko širší témata než u tradičních pří-

stupů spokojenosti se zdravím, s nezávislostí a podobně. Zvláštní pozornost by však měla být věnována hlavně radosti z vlastního domova, kvality sociálních vztahů i dostatku financí pro vlastní potřebu a udržení vlastní nezávislosti a kontroly nad životem. Ve vnímání kvality života existuje mezi seniory spousta rozdílů. K tomu přispívá i individuální tempo stárnutí. Smysluplnost života ve stáří ovlivňují také faktory jako je integrace seniorů do společnosti, ageismus a diskriminace seniorů. Proto není kvalita života ve stáří jen individuální záležitostí, ale je to problém celé společnosti. Vyžaduje tak strategické intervence ze strany vlády a samosprávy tak, aby mohl být naplněn závazek vyšší kvality života ve stáří i komplexní přístup a spolupráce napříč celou společností. (Štěpánková, 2015, st. 43)

Kvalita života je sama o sobě kategorií velmi subjektivní a individuální. Představuje tak různé věci, pro různé lidi a v různém čase. Je tedy jasné, že individuální tempo stárnutí vede k větší diferenciaci kvality života v postproduktivním věku. Kromě rozdílných znaků jako je věk a zdravotní stav se do posuzování kvality života promítají i další faktory jako např. pohlaví, rodinná situace, životní úroveň, vzdělanostní úroveň apod. Obecně můžeme říci, že i v postproduktivním věku je nejdůležitějším kritériem kvality života různorodost potřeb a možnost jejich uspokojování, a to jak u potřeb fyziologických, tak i u potřeb psychických či sociálních. (Mühlpachr, 2004, st. 139)

Z pohledu vývojové psychologie kvalita života postupem věku spíše klesá i přesto, že jsou lidé schopni adaptace na nepříznivé změny, zhoršuje se i subjektivní interpretace vlastní životní situace. Důležitým úkolem ve stáří je udržení přijatelného životního stylu a to nezbytné autonomie a soběstačnosti proti narůstající bezmocnosti, udržení potřebných sociálních kontaktů a vztahů proti samotě, udržení přijatelného osobního významu a sebeúcty proti pocitu nepotřebnosti. (Vágnerová, 2007, st. 399)

3.3.1 Proseniorská edukace

Neboli příprava na stáří. Ve společnosti můžeme identifikovat mnohé mezigenerační bariéry, které ve svém důsledku způsobují konflikty a různá nedorozumění. V porovnání se situací v tradiční společnosti, kdy velká většina jedinců vyrůstala v mnogenerační rodině a byla proto od dětství spjata se stářím jako se zcela přirozeným fenoménem, nejsou nyní občané moderní společnosti na aspekty a problémy stáří připraveni. V důsledku toho se podstatně zhoršují vztahy mezi generacemi. Vhodné edukační aktivity tak nyní nahrazují dřívější autentickou zkušenost z rodinného prostředí. Stanovených cílů lze dosáhnout zejména prostřednictvím skupinových aktivit, při kterých se setkávají příslušníci různých

věkových skupin. Hovoříme zde o integračním modelu vzdělávání. Velký vliv má i působení masmédií.

3.3.2 Preseniorská edukace

Zahrnuje aktivity zacílené na mezigenerační porozumění a společenské uznávání stáří. Platí zde tvrzení, že každou jednotlivou životní etapu zvládne jedinec lépe, pokud se mu podařilo prožít kvalitně etapu předcházející. Je proto velmi důležité začít se ještě ve fázi plného pracovního nasazení seznamovat se všemi okolnostmi blížícího se stárnutí a odchodu do důchodu. Zejména jde o aspekty zdravotní, sociální a ekonomické.

Dle Petříkové a Čornaničové lze toto tvrzení vyjádřit pomocí hesla ROSA, kde R je racionální postoj, O je orientace na budoucnost, S jsou sociální kontakty a A je aktivita. Vhodná doba na zvláštní pozornost je proces kdy jedince odchází do důchodu. Tento krok je totiž spojen se ztrátou většiny starých jistot, zatímco nové se získávají jen velice těžko a pomalu. Nový důchodci tak často pociťují úzkost a méněcennost. Problematickým faktorem je i naplnění volného času. Odchod do důchodu vede velmi často i ke ztrátě životního rytmu. Velmi málo lidí je ochotno k pravidelné činnosti. Budoucí důchodci by proto měli využívat nabídek speciálních programů, které je mají připravit na stáří, a to po stránce nejen zdravotní ale i psychické a sociální. (Šerák, 2009, st. 191)

Lidé v postproduktivním věku jsou sociální skupinou, k jejímž hlavním znakům patří na jedné straně homogenizace a straně druhé velká diferencovanost. Homogenní je proto, že většina jejích členů již není v pracovním procesu, diferencovanost pak proto, že ve skupině jsou lidé z různých pracovních odvětví, s různým stupněm vzdělání, finanční možnosti, osobní zkušenosti apod. Z vzdělávacích možností pro seniory můžeme vyzdvihnout např. Lidové univerzity, které představují specifickou formu vzdělávání, která se osvědčila zejména ve skandinávských zemích. Je založena na spolupráci mladých studentů se staršími spoluposluchači. Pozitivní je zde zejména sbližování a pochopení mladých lidí občany staršího věku. V našich podmínkách mají pak velmi dobrou tradici tzv. Akademie třetího věku a Kluby aktivního stáří. Tyto formy vzdělávání jsou rozšířeny zejména v těch regionech, kde nejsou vysoké školy. (Mühlpachr, 2004, st. 139)

3.4 Motivace seniorů ke vzdělávání

Motivace pomáhá člověku chovat se tak, aby vykazoval smysluplné aktivity. Zahrnuje následující pocity a aktivity: energii, vzrušení; zaměření této energie na určitý cíl; selektivní pozornost pro určité podněty, organizaci aktivity; udržování zaměřené aktivity. Jde o hypotetický proces, jehož důležitým znakem je zaměřování a energetizace chování. Motivace dává chování určitou jednotu a specifický význam. Může být vědomá i nevědomá. (Nakonečný, 1996, st. 12)

Dle Plhákové (2004, st. 318) je motivace souhrnem všech intrapsychických dynamických sil, tedy motivů, které mají za úkol aktivizovat a organizovat chování a prožívání s cílem změnit již existující nepříznivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního.

Motivaci můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Dle Grahama (2002, cit. podle Rabušicové, 2008, st. 98) vychází vnitřní motivace přímo z jedince samotného, jelikož nalézá v příslušné aktivitě potěšení a je pro něj příjemná. Naopak vnější motivace bývá výsledkem určitého vnějšího tlaku, kdy jedinec vstupuje do vzdělávání, kvůli tomuto tlaku, bez toho, aby z dané aktivity měl nějaké potěšení. Obecně se má za to, že vnější motivace může tlumit motivaci vnitřní. Motivace tedy představuje určitý druh energie, která vede lidské jednání k určitému cíli. Existuje zde, ale určitá „protienergie“, která naopak jedince demotivuje, jelikož začne přemýšlet o tom, zda daný úkol či činnost zvládne dokončit.

Motivace nás obecně nutí uspokojovat své vlastní potřeby. Potřeby, které nesouvisí jen s biologickými potřebami organismu, ale také se sociální existencí ve společnosti, kde žijeme. Je důležité podporovat seniory a povzbudit je ve správném postoji k životu. Senioři si potřebují být jisti, že to skutečně zvládnou, a naším úkolem je utvrdit je v tomto přesvědčení. V následujících třech odrážkách si představíme klíče k motivaci dle Klevetové (2008, st. 35):

- touha dosáhnout cíle
- důvěra ve vlastní schopnosti
- vlastní představa dosažené změny

Je důležité zejména provádět konkrétní aktivity, které povedou k dosažení soběstačnosti a nezávislosti. Dobrou motivací se může stát i zdravá soutěživost, a touha seniorů udržet krok s mladší generací.

Podle různých výzkumů z posledních let je prokázáno, že:

- 10 % si člověk pamatuje, z toho, co slyší
- 15 % si člověk pamatuje, z toho, co vidí
- 20 % si člověk pamatuje, z toho, co současně vidí a slyší
- 40 % si člověk pamatuje, z toho, o čem diskutuje
- 80 % si člověk pamatuje, z toho, co přímo zažije a dělá
- 90 % si člověk pamatuje, z toho, co se pokouší naučit druhé

(Klevetová, 2008, st. 35-36)

Existují i bariéry neboli demotivující prvky, které jsou ve vzdělávání dospělých a seniorů rozděleny následovně:

- situační bariéry, které vyplývají z aktuální situace jedince v daném čase. Příkladem může být nedostatek financí, nedostatek času či špatná doprava do místa výuky apod.
- Institucionální bariéry, které se vztahují přímo k výuce jako nevyhovující rozvrh, nedostatek vhodných předmětů apod.
- Osobnostní bariéry, které se vztahují k postojům a k sebevnímání jako učícího se studenta. Může jít o typické myšlenky jako „Jsem příliš starý na to, abych chodil do školy“, „Jsem příliš unavený životem“ apod. (Rabušicová, 2008, st. 98)

3.5 Univerzity třetího věku

V této podkapitole se zaměříme na univerzity třetího věku (dále jen U3V) v České republice. Nejprve si však sdělíme historická data a události, kterou jsou spjaty se vznikem těchto univerzit.

Již od středověku byly klasickými rolemi vrcholných vzdělávacích institucí výchovy profesních odborníků a vědecký výzkum. Zhruba v polovině 20. století k těmto základním úkolům přibyl i úkol nový, a to služba veřejnosti. Působení univerzit již nebylo zaměřeno jen na mladé lidi, ale nově i na starší spoluobčany různých věkových kategorií. Službu veřejnosti můžeme chápat jako různé činnosti, počínaje snahou o zlepšení morální, kulturní a etické úrovně společnosti, přes zvýšení obecné vzdělanosti až po zdokonalování ovládnání moderních technologií. (Adamec, 2011, st. 12)

Idea vzdělávání seniorů vznikla v roce 1973 v prostředí klasické univerzity v Tolouse díky profesorovi Pierreu Vellasovi, který na právnické fakultě založil první univerzitu třetího věku U3V. Tyto univerzity se od té doby staly obecně známou institucí, která zajišťuje celoživotní vzdělávání. V České republice má však vzdělávání seniorů tradici delší než fungování univerzit třetího věku. K organizacím, které se na těchto aktivitách podílely ještě před rokem 1973, patřily například spolky Československého červeného kříže nebo Kluby aktivního stáří KLAS, které působily hlavně na území hlavního města Prahy. Tyto kluby nabízeli možnost seniorům vzdělávat se v oblasti kultury, zdraví, tradic či historie. Československý červený kříž posléze organizoval akademie třetího věku ve spolupráci s univerzitami třetího věku. První instituce toho typu byla u nás založena v roce 1983 v Přerově a během následujících tří let vzniklo dalších dvacet podobně orientovaných organizací. K největšímu rozvoji těchto univerzit došlo po roce 1989, a to zejména vlivem představitelů proseniorských organizací a vysokých škol provozujících univerzity třetího věku. V roce 1995 vznikla asociace U3V České republiky, dalším elementem podporující vývoj U3V bylo zavedení Národního programu přípravy na stárnutí populace. (Tomczyk, 2015, s.58)

U3V jsou nejnáročnější formou vzdělávání pro seniory. Jedná se o oficiálně uznané instituce, které umožňují seniorům vysokoškolské úrovně v nejrůznějších oborech. Účastníci těchto univerzit mají obvykle statut mimořádných studentů dané vysoké školy. Vzdělávání má charakter osobního rozvoje, nikoli profesní přípravy. Klade důraz na sociálněpsychologické aspekty vzdělávání starších lidí. Existuje několik různých přístupů a úrovní U3V jako např. nabídka programu pro volný čas, běžná osvětová a populárně naučná činnost, diskusně seminární forma, ucelené cykly přednášek zaměřené na oblast možných zájmů, ucelené cykly přednášek inovační povahy a ucelené cykly zaměřené na samosprávnou aktivitu seniorů. (Mühlpachr, 2004, st. 141)

Seniorské vzdělávání má své pevné místo na řadě veřejných vysokých škol v České republice, důkazem toho je i velký počet členů Asociace univerzit třetího věku České republiky, a to všechny školy či univerzity nejsou členy této asociace. Žádaná je nejen klasická prezenční výuka, ale i výuka formou virtuální U3V, čili formou internetového přenosu. Můžeme předpokládat, že díky prodlužování délky života a k narůstajícímu počtu osob v postproduktivním věku se bude zájem o tuto formu vzdělávání i nadále zvětšovat. (Adamec, 2011, st. 123)

3.5.1 Cíl univerzit třetího věku

Hlavním účelem zřízení U3V v České republice je zlepšení kvality života seniorů. Pro členy těchto univerzit je důležitá i sounáležitost, vytvářejí si tak pocit potřeby. Tímto způsobem je tak uspokojována jedna z nejzákladnějších potřeb, tedy boj se samotou. Kontakt s jiným člověkem pomáhá naplnit i potřebu bezpečí. U3V mají však i další funkce, a to zejména funkci expresivní, kdy umožňují projevit vlastní city a záliby, integrační, kdy přibližují obecně uznávané hodnoty, strukturační, vytvářející sociální vztahy na mnoha úrovních společenského života. Dále také funkci samosprávnou, iniciativní a osobně – vývojovou. V neposlední řadě je to i funkce pomocná, kdy vede k podpoře lidí se zvláštními potřebami, informační, jelikož sdílejí informace ohledně důležitých problémů týkajících se společnosti a taky funkci preventivní, protože propagují vhodný životní styl za účelem vědomého odstraňování škodlivých faktorů, které mohou determinovat negativní změny jak po stránce duševní, tak i po stránce fyzické. Tyto univerzity také prezentují osoby v pozdním věku jako aktivní účastníky vzdělávacích procesů a tím výrazně napomáhají změnit negativní postoj společnosti ke stáří a stárnutí. (Tomczyk, 2015, s. 66-67)

Posláním U3V je tedy zabezpečovat práva starších na učení a vzdělávání a udržovat fyzickou a psychickou kondici seniorů. V neposlední řadě jsou zde i výzkumné aktivity, které jsou stále více zaměřeny na přípravu na stáří a kvalitu života v postproduktivním věku. (Mühlpachr, 2004, st. 143)

3.5.2 Modely působení U3V

Modely působení U3V dle Gołdyse, Krzyzanowské, Stece a Ostrowskiho můžeme rozlišit 5 různých modelů, do nich můžeme zařadit jednotlivé organizace, a to:

- Francouzský model, kde U3V jsou velice úzce napojené na vysoké školy, přičemž se velký důraz klade na výchovné aktivity, takové instituce mají striktně vědecký charakter.
- Anglický model, který souvisí s působením různých sdružení a spolků zakládaných samotnými seniory, vazba U3V na vysoké školy není velmi výrazná, tento model je orientován zejména na rekreaci.
- Kanadský model, který spojuje činnosti sdružení a vysoké školy a to zejména výuku a zábavu.

- Jihoamerický model, jehož základem je iniciativa ze strany starších lidí, kteří pracují s problémovou mládeží, členové takovýchto institucí se velmi silně společensky zapojují do problematiky v prostředích, která potřebují podporu.
- Čínský model, který je zaměřený na tvůrčí a umělecké aktivity a zároveň je napojený na akademický systém vzdělávání, propaguje nejrůznější formy umění.

V České republice se můžeme setkat s různými typy modelů působení U3V a však nejčastěji se zde setkáme s modelem francouzským, který je nejvíce rozšířený i v okolních státech. Nejméně rozšířeným modelem u nás je model jihoamerický. (Tomczyk, 2015, s. 62)

3.6 Volný čas seniorů

Pravidelné střídání práce a volného času je součástí biologického rytmu života. Tento rytmus nás doprovází napříč celou historií, dříve však v mnohem menším rozsahu než je tomu dnes. Disponibilní doba pracujících lidí byla determinována normami, zvyklostmi a tradicemi na rozdíl od volného času společenské elity. Dnes je volný čas důležitou součástí života každého z nás. Dle Krystoně, 2006 můžeme volný čas interpretovat minimálně ve třech rovinách a to individuální, sociální a edukační.

Volný čas v životě každého plní několik funkcí, které přinášejí jistou přidanou hodnotu v jeho trávení. Tyto funkce zpravidla neexistují odděleně, ale v jakési koexistenci. Zaleží pak na zvolené volnočasové aktivitě, která dané funkce upřednostňuje. Dle Holinové (cit. podle Janiš, 2016, st. 22) můžeme tyto funkce dělit následovně: reprodukce pracovní síly, všestranný rozvoj osobnosti, uspokojování životních potřeb a plnění společenských úloh. Kratochvílová (cit. podle Janiš, 2016, st. 23) pak tyto funkce dělí na zdravotně-hygienickou funkci, formativně-výchovnou funkci, seberealizační funkci, socializační funkci a preventivní funkci.

Volný čas seniora může znít trochu jako paradox jelikož bychom mohli říci, že volný čas je vše, co nám zůstane, když odejdeme do důchodu. Na druhou stranu období odchodu z pracovního procesu velmi často bývá charakterizováno obdobím intenzivních aktivit, na které před tím nebyl čas jako například péče o vnoučata nebo dlouhověké rodiče. A jelikož je čas jen relativní pojem, svoji velkou roli zde hraje zejména zdravotní stav a subjektivní pocit disponibilní energie. Výsledkem takto nabytých aktivit může být fakt, že člověk nemá dostatek času pro sebe. (Holmerová, 2014, st. 162)

Senioři dnes mohou navštěvovat jakoukoliv volnočasovou instituci, která má přístup pro širokou veřejnost, mohou sportovat, vzdělávat se, provozovat jakékoliv aktivity stejně jako jejich mladší spoluobčané, ovšem s přihlédnutím ke svým fyzickým a zdravotním možnostem. Kasper a Lubecki (cit. podle Janiš, 2016, st. 74) vymezily obecné možnosti proměn volnočasových aktivit seniorů. A to jako:

- pokračování ve stávajících aktivitách, kdy dochází k minimálním zásahům do životního stylu jedince. Jde o ideální stav. Musí být zde přihlédnuto k finančním možnostem seniora a také k fyzickému stavu. U volnočasových aktivit, které se dají označit jako aktivní, můžeme zcela jistě predikovat, že postupem času a ubývání fyzických sil bude i tato aktivita pomalu upadat a člověk se tak může dostat do psychologických problémů. Kdežto u aktivit jako je sledování televize, či návštěva divadla je tento pokles velmi pomalý a senior je tak nemusí téměř nikdy změnit.
- Rozšíření stávajících aktivit, jelikož senior může věnovat mnohem více času svým zájmům, než tomu bylo v době, kdy byl ekonomicky aktivním.
- Výběr nových činností. Tento výběr by měl být relativně zodpovědný, tedy s přihlédnutím k fyzickým i finančním možnostem seniora.
- Pokračování v profesních činnostech ve smyslu volnočasových aktivit. Tuto aktivitu určuje předchozí profese seniora. Např. učitelka, která pracovala v mateřské škole, vykonává dobrovolnickou činnost v dětském domovu apod.
- Změna každodenních povinností ve volnočasové aktivity. Do této změny může patřit například vaření, kdy to člověk neděla z povinnosti nakrmit rodinu, ale z čisté radosti z této činnosti.

Aktivita, a to nejen ve stáří, mobilizuje nejen fyzickou, ale i psychologickou stránku osobnosti člověka. Nic nedělání může být v pokročilém věku počátkem nezadržitelného úpadku, který vede k depresím a k urychlenému fyziologickému procesu stárnutí. Kdežto aktivita psychologická i fyzická zpomaluje procesy stárnutí. Je pravdou, že starý člověk má právo na odpočinek, ale neměl by propadnout nečinnosti. Jedna z nejlepších cest jak udržet seniora v dobré psychologické i fyzické kondici a zpomalit tak proces stárnutí, je udržení starého člověka v aktivitě. Samozřejmě s přihlédnutím k jeho možnostem a schopnostem. (Holczero-
vá, 2013, st. 34)

3.7 Zájmové a vzdělávací možnosti seniorů ve městě Kroměříž

Město Kroměříž nabízí spoustu možností jak trávit svůj volný čas. Jeho historické centrum a krásné zahrady přímo vybízejí ke klidným procházkám na čerstvém vzduchu. Je zde ale spousta dalších alternativ, které nabízejí seniorům kvalitní výplň svého volného času.

Klub seniorů města Kroměříže je místem, kde se mohou setkávat nejen všichni senioři, ale také osoby se zdravotním postižením. Náplní je bohatý kulturní, sportovní a společenský program. Konají se zde vzdělávací programy i kurzy dovednosti. (kskm, © 2018)

Klub vojenských důchodců pořádá pravidelně dvakrát do měsíce setkání u cimbálu s Moravskými lidovými písničkami, pravidelné turnaje v kuželkách a posezení v klubovně. (kskm, © 2018)

Centrum pro seniory Zachar je spolek, který svou činnost zahájil již před 13ti lety. Tento spolek se zaměřuje na aktivní stáří a zdravý životní styl seniorů. Umožňuje seniorům sebe-realizaci v zájmové, tvůrčí či umělecké činnosti. Organizuje vzdělávací kurzy, podporuje pohybovou aktivitu a pomáhá seniorům navázat sociální vazby se svými vrstevníky. (centrum-zachar, © 2018)

Střední zdravotnická škola Kroměříž nabízí seniorům rehabilitační a kondiční cvičení, které pomáhá zlepšit jejich kondici a přispívá tak ke kvalitnímu životu i v seniorském věku. (szskm, © 2018)

Knihovna Kroměřížska pořádá pravidelné čtení, přednášky a besedy na zajímavá témata. Organizuje také vzdělávání pro seniory, a to prostřednictvím univerzity třetího věku, akademie třetího věku a počítačovými kurzy pro začátečníky. V následujících podkapitolách si představíme všechny tři zmíněné.

3.7.1 Univerzita III. věku v Kroměříži

Studium na Univerzitě III. věku v Kroměříži je realizováno prostřednictvím Knihovny Kroměřížska ve spolupráci s Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně. Je zprostředkováno formou dvouletých přednáškových cyklů, které jsou členěny do čtyř semestrů. Na začátku studia jsou studenti slavnostně přijati ke studiu za přítomnosti oficiálních představitelů UTB ve Zlíně. Na závěr toho studia absolventi obdrží Osvědčení o absolvování U3V. Výuku zde vedou nejen akademičtí pracovníci zlínské univerzity, ale také odborníci z jiných univerzit a odborní pracovníci. Jednotlivé semestry se dělí do dvou cyklů. Cyklus A v sobě

zahrnuje témata Lucemburkové, Hudba středověku, Estetika a Vybrané kapitoly z historie lékařství v kontextu biologické antropologie. Cyklus B se pak zaměřuje na témata Psychické poruchy v síni, Fyzika kolem nás a v nás, „Občan, obec, stát“ a Folklor a folklorismus v současné společnosti.

Podmínkou pro toto studium je dosažení seniorského věku nebo pobírání invalidního důchodu. Jeden akademický rok stojí 1000 Kč, je zde povinná účast na výuce v rozsahu alespoň 60ti procent a vypracování seminární práce na závěr každého semestru dle pokynů letora. (knihkm © 2018)

3.7.2 Akademie III. věku v Kroměříži

Akademie třetího věku je takéž realizována prostřednictvím Knihovny Kroměřížska ovšem ve spolupráci s Městem Kroměříž. Nabízí bohatý program, který je rozdělený do jednotlivých měsíců celého roku. Program pro rok 2018 nabízí přednášky na téma Finanční gramotnost, Nad kronikou města, Z dějin Knihovny Kroměřížska, Možnosti pomoci osobám ohroženým domácím násilím, Autorské čtení M. Menšíkové, Procházka Podzámeckou zahradou, Moje barvy pro krásu – barevná typologie, Vznik Československa, Zapomenuté osudy a Vánoční besídka s programem. Zápisné na celý rok činí 100 Kč a tyto přednášky jsou otevřené široké veřejnosti. Lze je absolvovat vícekrát i jednorázově. (knihkm © 2018)

3.7.3 Počítačové kurzy pro začátečníky v Kroměříži

Počítačové kurzy probíhají v rozsahu 16ti hodin, a to vždy dvakrát týdně po 2 vyučovacích hodinách, kurz tedy trvá necelý měsíc. Obsahem výuky je seznámení se stavbou a obsluhou počítače, jejich druhy a ochrana proti virům. Tvorba složek a uspořádávání dat a souborů v počítači. Účastníci kurzu se naučí pracovat v programu Word, obsluhovat internet a komunikaci pomocí sociálních sítí. Cena tohoto kurzu je 600 Kč.

Tento kurz má v moderní době plné technologií opodstatněné zastoupení. Senior, který zvládne obsluhovat počítač, může velmi často lépe zvládat krok s mladší generací.

(knihkm © 2018)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Praktická část diplomové práce je zaměřena na výzkum postojů seniorů ke vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž. Konkrétně bude zjišťováno, zda se liší názory mužů a žen na potřebu a kvalitu vzdělávání pro seniory a zda jsou ve městě Kroměříž dostatečné možnosti vzdělávání pro seniory. Získané informace budou zpracovány do grafů a použity k ověření stanovených hypotéz.

Problematikou vzdělávání seniorů se v České republice zabývá celá řada autorů, jako například Pavel Mühlpachr, Milada Rabušicová či Ladislav Rabušič, David Adamec a v neposlední řadě také Michal Šerák.

V oblasti zjišťování problematiky ve vzdělávání pro seniory bylo provedeno několik výzkumů a projektů. Například Jana Ondráková představila na Evropském pedagogickém fóru projekt na téma Problematika vzdělávání dospělých (seniorů), jehož součástí bylo i studium odborných publikací a spolupráce s pedagogickými odborníky, zaměřenými na vzdělávání seniorů.

4.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém této diplomové práce se zabývá potřebou a možnostmi vzdělávání seniorů.

4.2 Výzkumný cíl

Hlavním výzkumným cílem práce je zjistit, jaké jsou postoje seniorů ke vzdělávání pro seniory. Zda jsou rozdíly v návštěvnosti žen a mužů tohoto vzdělávání a zda má nejvyšší dosažené vzdělání vliv na účasti ve vzdělávání pro seniory.

Na základě hlavního cíle byly určeny následující proměnné:

Nezávisle proměnná: pohlaví, dosažené vzdělání

Závisle proměnná: účast na výuce vzdělávání pro seniory

4.3 Dílčí cíle

Dílčími cíli jsou:

- zjistit, jaký je postoj seniorů ke vzdělávání pro seniory
- zjistit, jaká negativa vidí samotní senioři ve vzdělávání pro seniory
- zjistit, zda mají senioři povědomí o možnostech vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž
- zjistit, jaké jsou nejčastější důvody seniorů pro rozhodnutí navštěvovat vzdělávání pro seniory
- zjistit, jaká je úroveň vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž

4.4 Hypotézy

Podle Chrásky (2007, st. 17) hypotézy tvoří jádro klasických výzkumů. Hypotéza je vždy tvořena oznamovací větou. Hypotéza vždy vyjadřuje vztah mezi dvěma proměnnými, proto musí být vždy formulována jako tvrzení o rozdílech, vztazích nebo následcích.

V této diplomové práci se zaměříme na následující hypotézy:

1H₀: Ženy navštěvují vzdělávání pro seniory stejně často jako muži.

1H_A: Ženy navštěvují vzdělávání pro seniory častěji než muži.

2H₀: Dosažené vzdělání nemá vliv na účast seniorů ve vzdělávání pro seniory.

2H_A: Dosažené vzdělání má vliv na účast seniorů ve vzdělávání pro seniory.

4.5 Výzkumná metoda

Z kvantitativního šetření byla zvolena výzkumná metoda formou dotazníku. Šlo tedy o dostupný výběr dat. Dotazník byl zvolen zejména z důvodu rychlého získání informací od velkého množství dotazovaných respondentů.

Dotazník obsahuje 20 položek. První čtyři otázky jsou zaměřené na osobní stav respondentů. Další dvě otázky zjišťují, co potřebují senioři ke spokojenému životu a jak tráví svůj volný čas. Následující čtyři otázky zjišťují názory seniorů na vzdělávání pro seniory, zda si myslí, že vzdělávání pro seniory přispívá ke kvalitě života a zda vidí nějaké negativa ve vzdělávání pro seniory. Dvanáctá a třináctá otázka se zabývá možnostmi a zaměřením vzdělávání pro seniory. Čtrnáctá otázka zjišťuje, zda sami senioři navštěvovali některou z

možností vzdělávání pro seniory. Další otázky jsou jen pro respondenty, kteří u předchozí otázky odpověděli kladně. Konkrétně otázka číslo patnáct zjišťuje, odkud se dověděli o možnosti vzdělávání pro seniory, otázka číslo šestnáct se ptá, z jakého důvodu se rozhodli dále studovat. Otázky číslo sedmnáct a osmnáct zjišťují, zda jsou spokojeni s úrovní vzdělávání pro seniory a jaký způsob výuky jim vyhovuje. Poslední dvě otázky pak zjišťují, zda by znovu volili stejný způsob vzdělávání pro seniory a zda by jej doporučili i svým známým.

4.6 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výzkumný soubor tvoří senioři, kteří žijí ve městě Kroměříž, a to jak senioři žijící ve vlastní domácnosti, tak i žijící v domově pro seniory. Konkrétně v Domově pro seniory U Moravy Kroměříž a v Domově sv. Kříže Kroměříž. Dotazníkové šetření probíhalo od začátku února do konce března roku 2018. Bylo rozdáno celkem 150 dotazníků, 3 z nich musely být vyřazeny pro neúplnost nebo proto, že nebyly validní. Procento návratnosti bylo 99 %.

4.7 Způsob vyhodnocení dat

Data získaná z dotazníkového šetření byla zaznamenána za pomoci čárkovací metody. Poté byla zaznamenána do tabulek četností a převedena na procenta. Takto zpracovaná data jsou znázorněny v tabulkách a grafech. Zvolené hypotézy jsou empiricky ověřeny za pomoci testu nezávislost chí-kvadrát.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

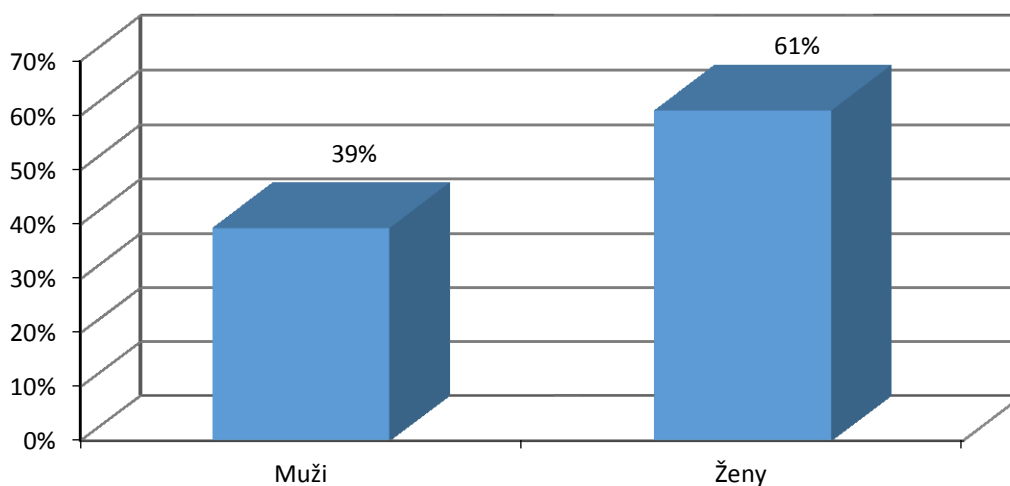
V této kapitole si ukážeme výsledky dotazníkového šetření. Údaje jsou zaznamenávány do grafů a tabulek.

Nejprve si představíme složení výzkumného vzorku dle pohlaví, místa bydliště, rodinného stavu a nejvyššího dosaženého vzdělání.

Následovat pak bude rozbor otázek dle pohlaví a druhu odpovědí.

Otázka č. 1 Pohlaví

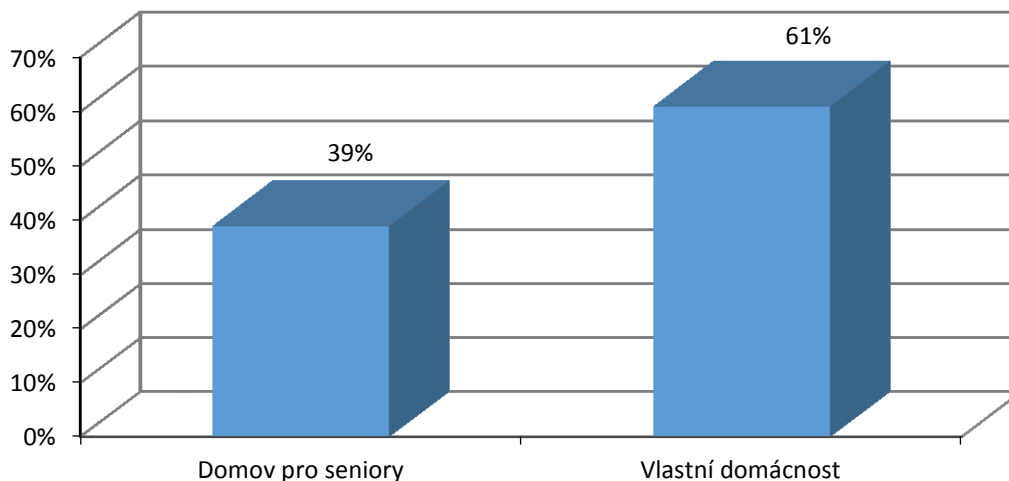
Graf 1 Složení výzkumného vzorku podle pohlaví

Z grafu je patrné, že výzkumného šetření se zúčastnilo více žen, a to konkrétně 89 žen (61 %) a 58 mužů (39 %).

Otázka č. 2 Bydlíte v:

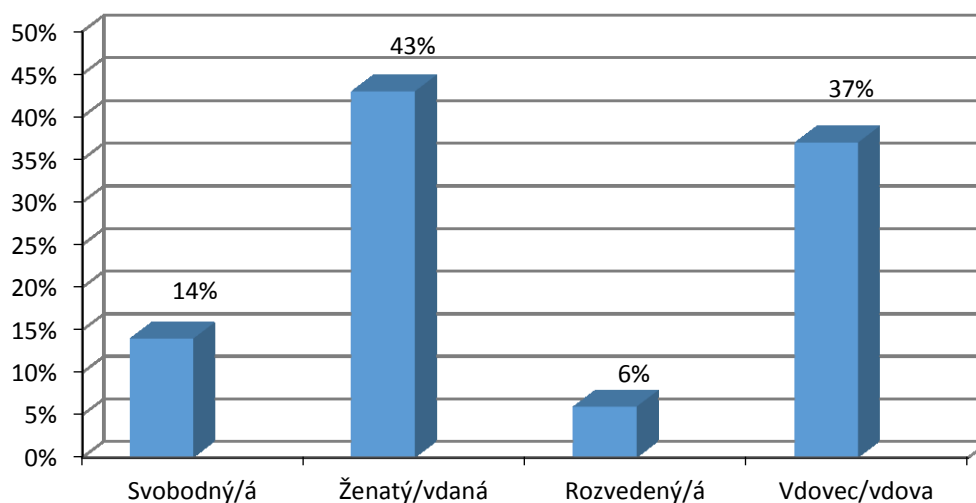
Graf 2 Složení výzkumného vzorku podle bydliště

V grafu číslo 2 můžeme vidět, že více odpovídalo seniorů, kteří bydlí ve vlastní domácnosti. Konkrétně to bylo 57 (39 %) seniorů žijících v domově pro seniory a 90 (61 %) seniorů žijících ve vlastní domácnosti.

Otázka č. 3 Váš rodinný stav

Graf 3 Rodinný stav

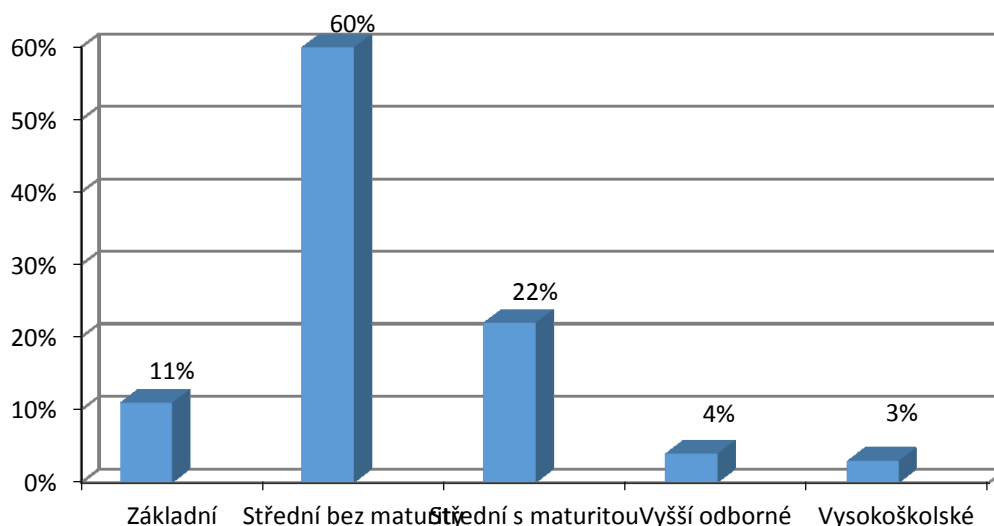

Z třetího grafu můžeme vyčíst rodinný stav respondentů. Vidíme zde, že první možnost tedy svobodný/svobodná vyznačilo celkem 20 (14 %) seniorů, ženatý/vdaná vyznačilo 63 (43 %) seniorů, rozvedený/á vyznačilo 9 (6 %) seniorů a vdovec/vdova vyznačilo 55 (37 %) seniorů.

Otázka č. 4 Nejvyšší dosažené vzdělání

Touto otázkou jsme zjišťovali nejvyšší dosažené vzdělání dotazovaných seniorů. Díky tomu v další části této práce budeme zjišťovat, zda má nejvyšší dosažené vzdělání vliv na účast seniorů na výuce vzdělávání pro seniory.

Graf 4 Nejvyšší dosažené vzdělání

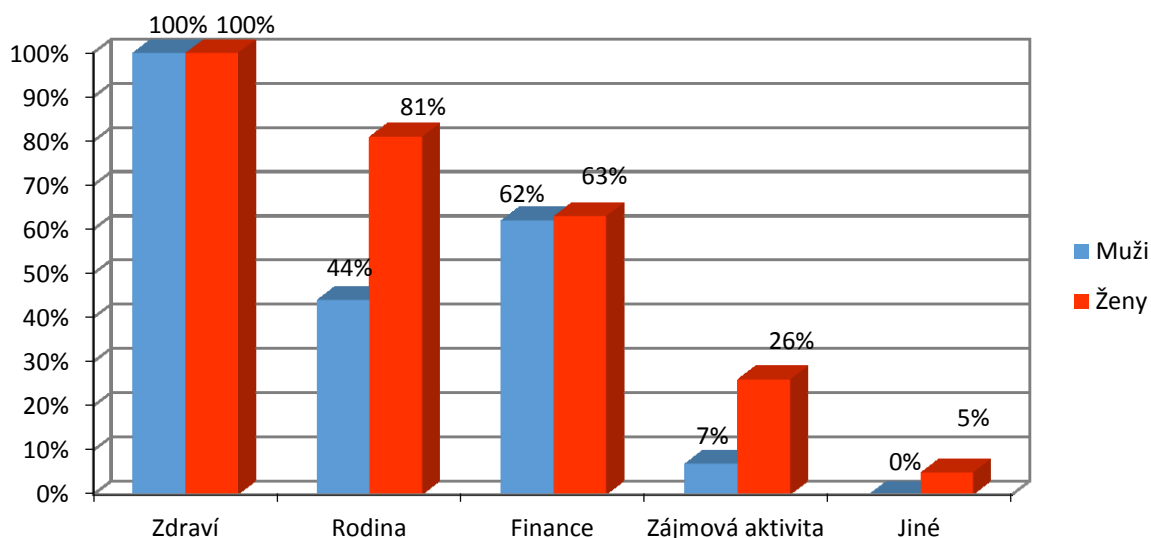
Čtvrtý graf znázorňuje nejvyšší dosažené vzdělání dotazovaných respondentů. Základní vzdělání má celkem 16 (11 %) respondentů, střední školu bez maturity má 89 (60 %) respondentů, střední školu s maturitou má celkem 36 (24 %) respondentů, vyšší odborné vzdělání má 6 (4 %) respondentů a vysokoškolského vzdělání dosáhli 4 (3 %) z dotazovaných respondentů.

Otázka č. 5 Co potřebuje senior ke spokojenému životu?

U této otázky mohli respondenti zatrhnout více možností, proto je procento odpovědí vyšší než 100 a celkový počet dotazovaných vyšší než 147.

Zjišťovali jsme, jaké jsou nejdůležitější potřeby seniorů k jejich spokojenému životu.

Graf 5 Potřeby seniorů – rozdělení mužů a žen

Z tohoto grafu můžeme vidět, že zdraví je pro seniory velmi důležité, jelikož tato možnost byla zaškrtnuta u mužů i žen ve sto procentech, tedy takto odpovědělo celkem 58 mužů a 89 žen, další odpovědi už se liší. Pro 26 (44 %) mužů je důležitá i rodina, kdežto u žen je tato hodnota mnohem vyšší. Rodinu uvedlo celkem 72 (81 %) z dotazovaných žen. Zde se potvrzuje obecně známý fakt, že ženy jsou více rodinně i emočně založeny než muži. Finance jsou důležité pro 36 (62 %) mužů a 56 (63 %) žen. Zájmovou aktivitu označili 4 (7 %) muži a 23 (26 %) žen. Poslední možnost „jiné“ označily jen ženy a to celkem 4. Jako jinou možnost uvedli shodně muži. Jde tedy vidět, že tyto ženy jsou duchovně založeny. Jejich odpovědi, ale mohou být ovlivněny i místem, kde probíhalo dotazníkové šetření, jelikož část dotazníků byla rozdána i v Domově sv. Kříže Kroměříž.

Otázka č. 6 Jak nejčastěji trávíte svůj volný čas?

U této otázky mohli respondenti zatrhnout více možností, proto je procento odpovědí vyšší než 100 a celkový počet dotazovaných vyšší než 147.

Pro lepší přehlednost budou výsledky šetření zaznamenány do tabulky.

Zjišťovali jsme, jak nejčastěji dotazovaní senioři tráví svůj volný čas.

Tabulka 4 Volný čas seniorů – rozdělení mužů a žen

	Muži (%)	Ženy (%)
Sledování televize	41 (71 %)	65 (73 %)
Luštění křížovek	10 (17 %)	37 (42 %)
Čtení knih	28 (48 %)	69 (78 %)
Posezení s přáteli/rodinou	15 (26 %)	71 (80 %)
Poslech hudby	8 (14 %)	19 (21 %)
Pravidelné procházky	11 (19 %)	63 (71%)
Ruční práce	3 (5 %)	38 (43 %)
Jiné (vypište)	4 (7 %)	4 (4 %)

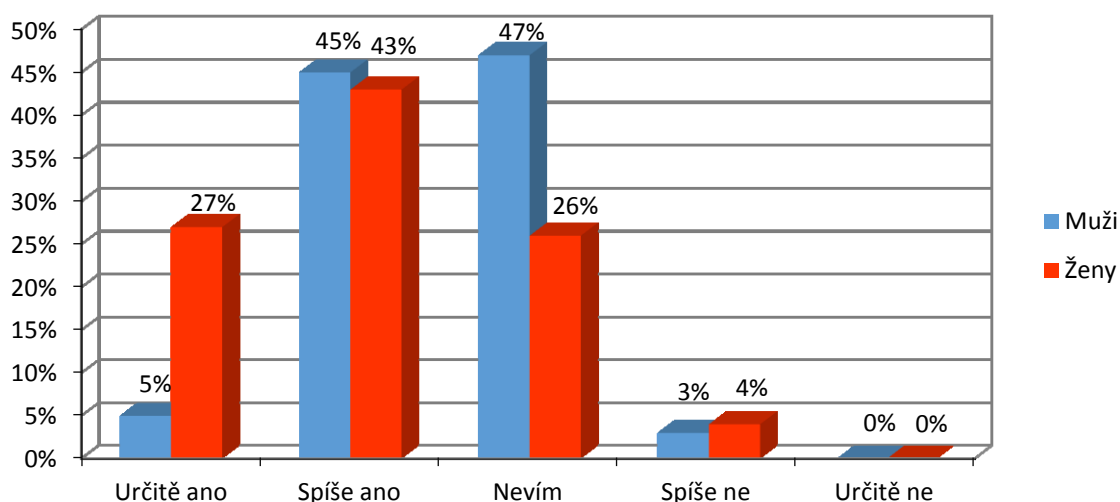
I tady můžeme pozorovat poměrně velké rozdíly v odpovědích mužů a žen. Možnost a), tedy sledování televize označilo celkem 41 (71 %) mužů a 65 (73 %) žen, luštění křížovek označilo celkem 10 (17 %) mužů a 37 (42 %) žen, čtení knih označilo celkem 28 (48 %) mužů a 69 (78 %) žen. Největší rozdíl mezi muži a ženami můžeme vidět zejména u odpovědi d), tedy posezení s přáteli/rodinou. Tuto možnost označilo jen 15 (26 %) mužů, zato u žen byla tato odpověď zaznamenána celkem u 71 žen (80 %). Možnost poslech hudby označilo 8 (14 %) mužů a 19 (21 %) žen, pravidelné procházky označilo 11 (19 %) mužů a 63 (71 %) žen, ruční práce označili 3 (5 %) muži a 38 (43 %) žen. Poslední možnost jiné označili shodně 4 (7 %) muži a 4 (4 %) ženy. Mezi poslední odpovědi se u mužů objevilo

dvakrát zahrádkaření, jednou sběratelství a jednou práce s počítačem. U žen se objevila dvakrát odpověď venčení psa, jednou zahrádkaření a jednou zpěv. Z uvedených odpovědí je patrné, že nejvíce senioři tráví svůj volný čas u televize a četbou knih, což může být způsobeno zejména jejich fyzickými možnostmi a zdravotním stavem.

Otázka č. 7 Myslíte si, že vzdělávání pro seniory přispívá ke kvalitě života v seniorském věku?

Touto otázkou jsme zjišťovali pohled seniorů na vzdělávání pro seniory, zda si myslím, že toto studium přispívá ke kvalitě života v seniorském věku.

Graf 6 Vliv vzdělávání seniorů na kvalitu života – rozdělení mužů a žen

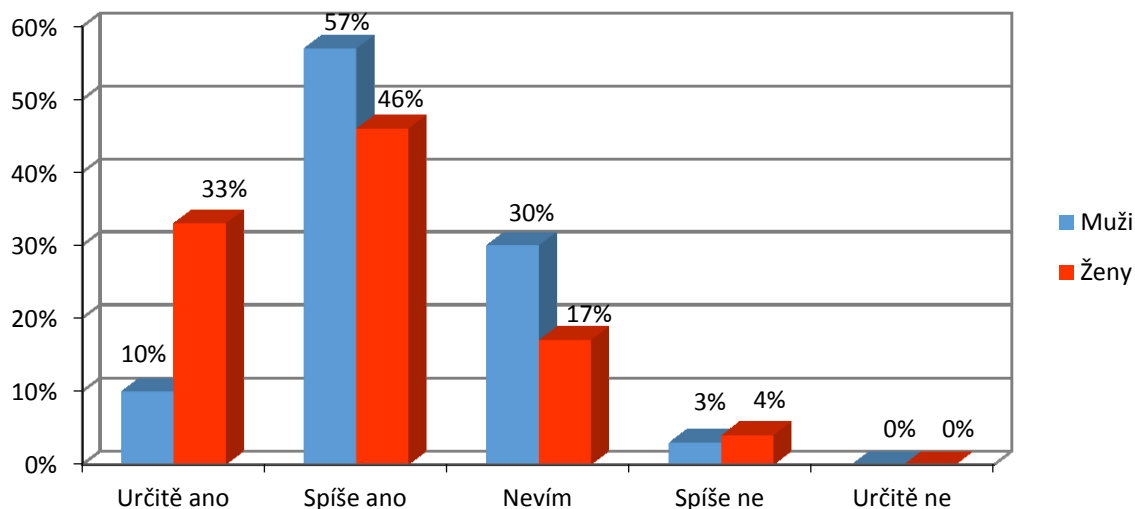

Z grafu můžeme vyčíst, že senioři na otázku, zda vzdělávání pro seniory přispívá ke kvalitě života v seniorském věku, odpovídali spíše kladně. Konkrétně 3 (5 %) muži a 24 (27 %) žen označilo možnost určitě ano. Možnost spíše ano označilo 26 (45 %) mužů a 38 (43 %) žen, možnost nevím označilo 27 (47 %) mužů a 23 (26 %) žen a možnost spíše ne označili 2 (3 %) muži a 4 (4 %) ženy. Poslední možnost určitě ne neoznačil ani jeden ze seniorů. Tyto odpovědi můžeme hodnotit velice kladně, jelikož z nich je patrné, že senioři mají pozitivní pohled na vzdělávání seniorů.

Otázka č. 8 Myslíte, že vzdělávání pro seniory pomáhá seniorům udržet krok s mladší generací?

Touto otázkou jsme zjišťovali pohled seniorů na vzdělávání pro seniory, zda si myslím, že toto studium jim pomáhá udržet krok s mladší generací.

Graf 7 Vliv vzdělávání seniorů na udržení kroku s mladší generací – rozdělení mužů a žen

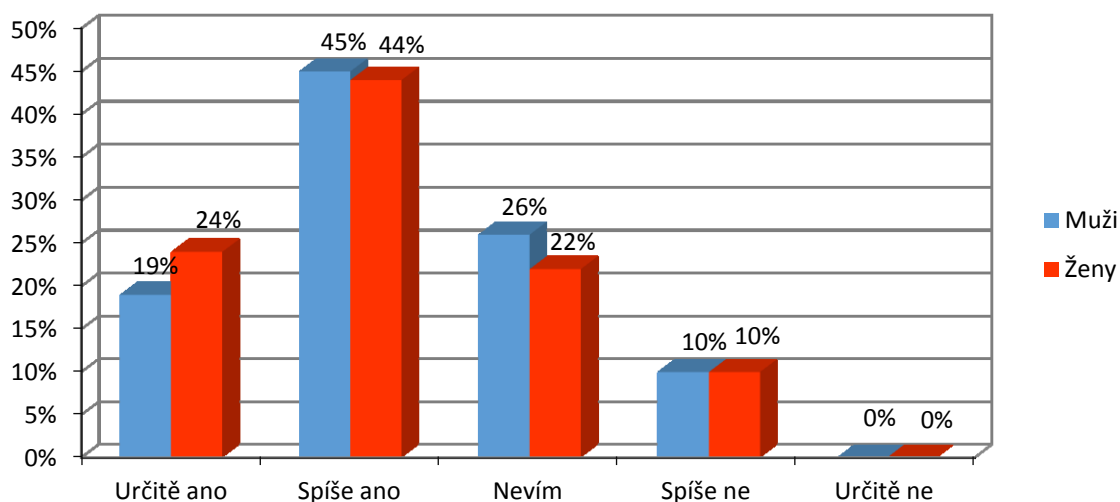

V tomto grafu můžeme vidět, že i zde senioři odpovídali spíše kladně. Konkrétně možnost a), tedy určitě ano volilo 6 (10 %) mužů a 29 (33 %) žen, spíše ano volilo 33 (57 %) mužů a 41 (46 %) žen, nevím volilo 17 (30 %) mužů a 15 (17 %) žen. Možnost d), tedy spíše ne volili jen 2 (3 %) muži a 4 (4 %) žen. Poslední možnost, tedy určitě ne neoznačil ani jeden z respondentů. Senioři mají tedy nejčastěji pocit, že vzdělávání pro seniory jim pomáhá udržet krok s mladší generací.

Otázka č. 9 Myslíte, že je vzdělávání pro seniory finančně náročné?

Touto otázkou jsme zjišťovali, zda si senioři myslí, že je studium pro seniory finančně náročné.

Graf 8 Finanční náročnost vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen

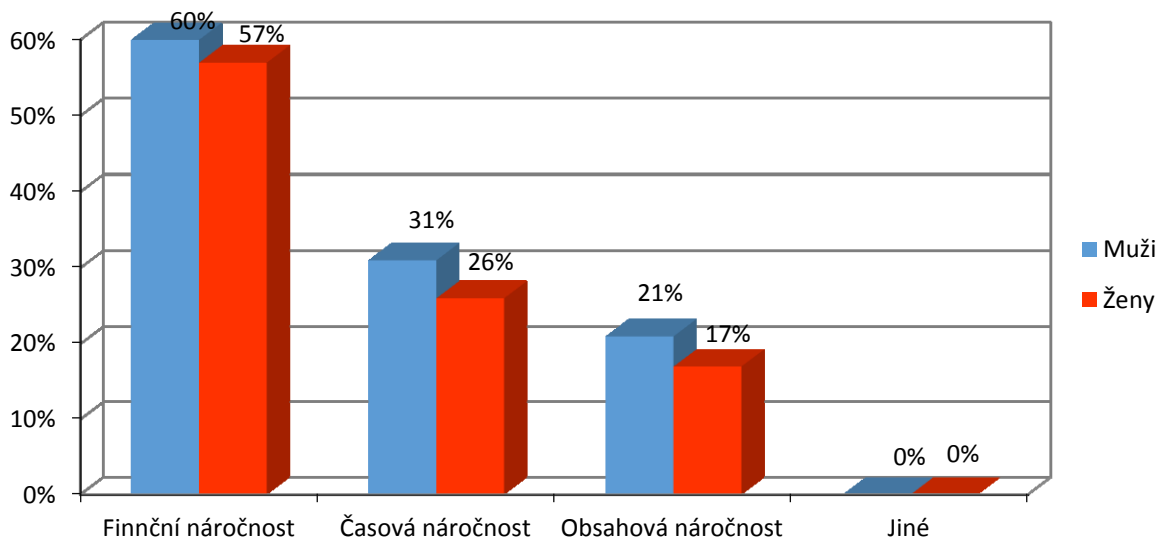
Z grafu je patrné, že většina seniorů si myslí, že vzdělávání pro seniory finančně náročné je, což je velká škoda, protože i to může být jeden z důvodů, proč tuto možnost trávení volného času nevyužívá více seniorů. Tomuto trendu bohužel napomáhá i výše důchodů v České republice, kterou jsme si představili v podkapitole 2.4. Konkrétně 11 (19 %) mužů a 21 (24 %) žen zvolilo možnost a), tedy určitě ano. Odpověď b), tedy spíše ano, volilo 26 (45 %) mužů a 39 (44%). Další možnosti už neoznačoval tak velký počet respondentů. Konkrétně možnost nevím volilo 15 (26 %) mužů a 20 (22 %) žen a spíše ne volilo 6 (10 %) a 9 (10 %) žen. Poslední možnost určitě ne ne zvolil ani jeden z dotazovaných respondentů.

Otázka č. 10 Jaké negativa vidíte ve vzdělávání pro seniory?

U této otázky mohli respondenti zatrhnout více možností, proto je procento odpovědí vyšší než 100 a celkový počet dotazovaných vyšší než 147.

Zjišťovali jsme, jaké hlavní negativa vidí senioři ve vzdělávání pro seniory.

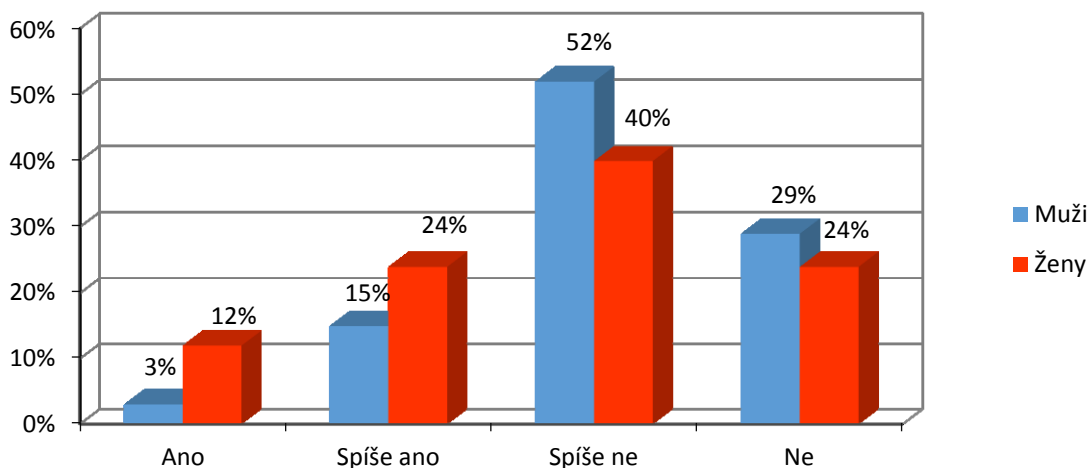
Graf 9 Negativa ve vzdělávání pro seniory – rozdělen mužů a žen

Negativa ve vzdělávání pro seniory vidí samotní senioři zejména ve finanční náročnosti. Tuto možnost volilo celkem 35 (60 %) mužů a 51 (57 %) žen. Další častěji volená možnost, byla možnost b) časová náročnost. Tato odpověď byla vyznačena celkem u 18 (31 %) mužů a 23 (26 %) žen. Možnost c), tedy obsahovou náročnost volilo 12 (21 %) mužů a 15 (17 %) žen. Poslední možnost jiné, kde mohli respondenti sami napsat, které negativum vidí ve vzdělávání seniorů, nevolil žádný z respondentů.

Otázka č. 11 Víte, jaké jsou možnosti vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž?

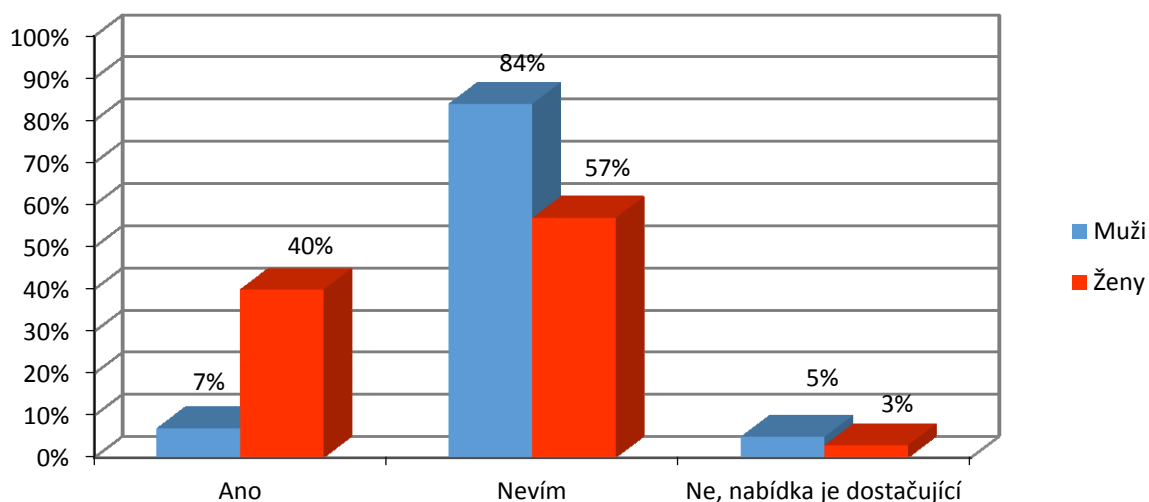
Graf 10 Povědomí seniorů o možnostech vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen

Otázka číslo jedenáct byla zaměřená na povědomí seniorů o možnostech vzdělávání ve městě Kroměříž. Na první pohled můžeme vidět, že toto povědomí není moc dobré. Většina seniorů na tuto otázku odpovídala spíše záporně. Konkrétně 2 (3 %) muži a 11 (12 %) žen odpovědělo, že vědí o možnostech vzdělávání pro seniory v Kroměříži. Dalších 9 (15 %) mužů a 21 (24 %) žen volilo možnost b), tedy spíše ano. Spíše ne označilo 30 (52 %) mužů a 36 (40 %) žen a možnost ne označilo 17 (29 %) mužů a 21 (24 %) žen.

Otázka č. 12 Uvítali byste více možností vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž

Graf 11 Touha seniorů po více vzdělávacích možnostech – rozdělení mužů a žen

Z grafu je patrné, že více vzdělávacích možností by uvítali 4 (7 %) muži a 35 (40 %) žen.

Možnost nevím, označilo 49 (84 %) mužů a 51 (57 %) žen a možnost ne, nabídka je dostatečující označilo 5 (9 %) mužů a 3 (3 %) žen.

Otázka č. 13 O jakou oblast vzdělávání byste měl/a zájem?

U této otázky mohli respondenti zatrhnout více možností, proto je procento odpovědí vyšší než 100 a celkový počet dotazovaných vyšší než 147.

Pro lepší přehlednost budou výsledky šetření zaznamenány do tabulky.

Tabulka 5 Oblast zájmu seniorů – rozdělení mužů a žen

	Muži	Ženy
Nemám zájem o další vzdělávání	42 (72 %)	39 (44 %)
Historie	11 (19 %)	21 (24 %)
Zdravověda	2 (3 %)	18 (20 %)
Literatura	10 (17 %)	24 (27 %)
Zoologie	4 (7 %)	9 (10 %)
Hudba	1 (2 %)	12 (13 %)
Nové technologie	3 (5 %)	0 (0 %)
Jiné (vypište)	1 (2 %)	1 (1 %)

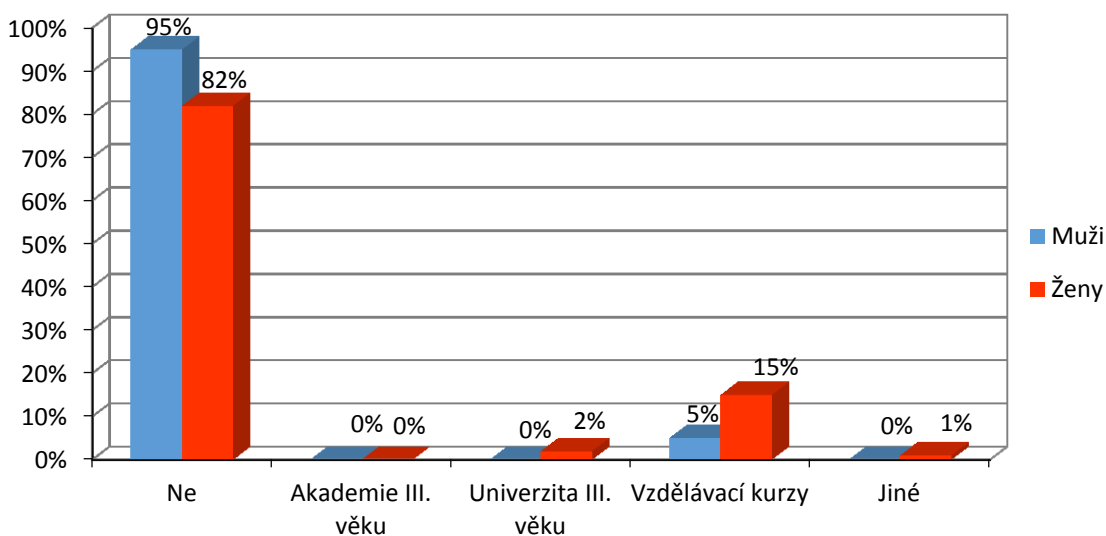
Otázkou č. 13 jsme zjišťovali, o jakou oblast vzdělávání by měli senioři zájem. Senioři velmi často odpovídali, že nemají zájem o další vzdělávání. Konkrétně takto odpovědělo 42 (72 %) mužů a 39 (44 %) žen. O historii by mělo zájem 11 (19 %) mužů a 21 (24 %) žen, o zdravotní vědu 2 (3 %) muži a 18 (20 %) žen, o literaturu 10 (17 %) mužů a 24 (27 %) žen, o zoologii 4 (7 %) muži a 9 (10 %) žen, o hudbu 1 (2 %) muž a 12 (13 %) žen, o nové technologie mají zájem 3 (5 %) muži a žádná žena. Možnost „jiné“ volil 1 (2 %) muž a 1 (1 %) žena. Muž u této možnosti uvedl sport a žena uvedla všeobecné informace.

Otázka č. 14 Navštěvoval/a či navštěvujete nějakou z možností vzdělávání pro seniory?

U této otázky mohli respondenti zatrhnout více možností, nikdo však tuto možnost nevyužil.

Zjišťovali jsme, zda dotazovaní senioři někdy navštěvovali či navštěvují některou z možností vzdělávání pro seniory.

Graf 12 Návštěvnost seniorů vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen

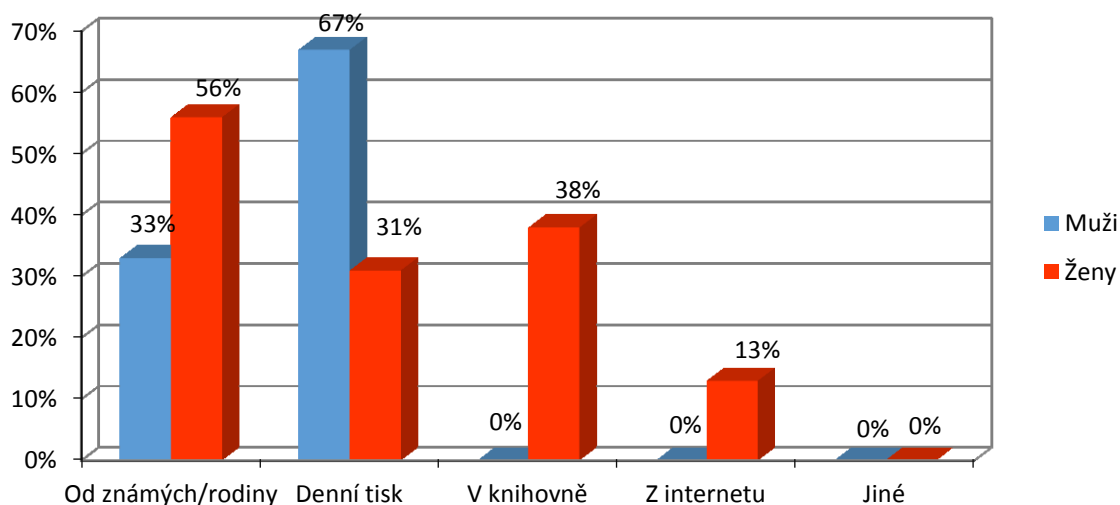
Z grafu je na první pohled patrné, že velká většina seniorů nemá se vzděláváním pro seniory žádné zkušenosti a nikdy tuto formu vzdělávání nenavštěvovali. Celkem 55 (95%) mužů a 73 (82 %) žen odpovědělo na tuto otázku záporně, tedy ne. Akademii třetího věku nenavštěvoval žádný z dotazovaných seniorů. Univerzitu třetího věku nenavštěvoval žádný z dotazovaných mužů, ale u žen se objevily dva dotazníky s kladnou odpovědí, tedy celkem 2 procenta žen. Možnost d) vzdělávací kurzy označili celkem 3 (5%) muži a 13 (15%) žen. Jedna žena volila možnost e), tedy „jiné“. Jako svou odpověď uvedla, že si v důchodovém věku udělala malou maturitu v DpS.

Následující otázky zodpověděli jen ti respondenti, kteří u předchozí otázky volili některou z možností vzdělávání pro seniory. Celkový počet takto odpovídajících seniorů je 19, z toho 3 (16 %) muži a 16 (84 %) žen.

Otázka č. 15 Jak jste se dověděl/a o této možnosti vzdělávání?

Touto otázkou jsme zjišťovali, odkud se dotazovaní senioři dověděl/a o možnosti vzdělávání, které navštěvovali či navštěvují.

Graf 13 Čerpání informací o možnostech vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen

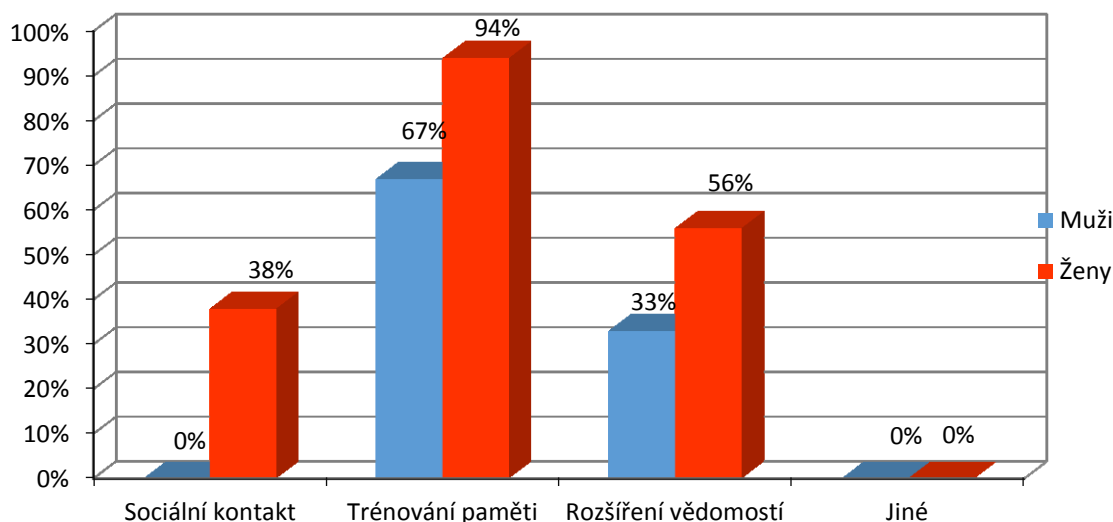
Respondenti se o možnosti vzdělávání pro seniory nejčastěji dovídali od známých, rodiny a denního tisku. Konkrétně 1 (33 %) muž a 9 (56 %) žen volilo možnost a) od známých/rodiny, 2 (62 %) muži a 5 (31 %) žen volilo možnost b) denní tisk, 6 (38 %) žen volilo možnost c) v knihovně a 2 (13 %) ženy volilo možnost d) z internetu. Poslední možnost d) jiné nezvolil ani jeden z dotazovaných respondentů.

Otázka č. 16 Uveďte hlavní důvody, proč jste se rozhodl/a pro studium pro seniory?

U této otázky mohli respondenti zatrhnout více možností, proto je procento odpovědí vyšší než 100 a celkový počet dotazovaných vyšší než 19.

Zjišťovali jsme, jaké byly hlavní důvody pro rozhodnutí studovat i v důchodovém věku.

Graf 14 Důvody rozhodnutí pro vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen

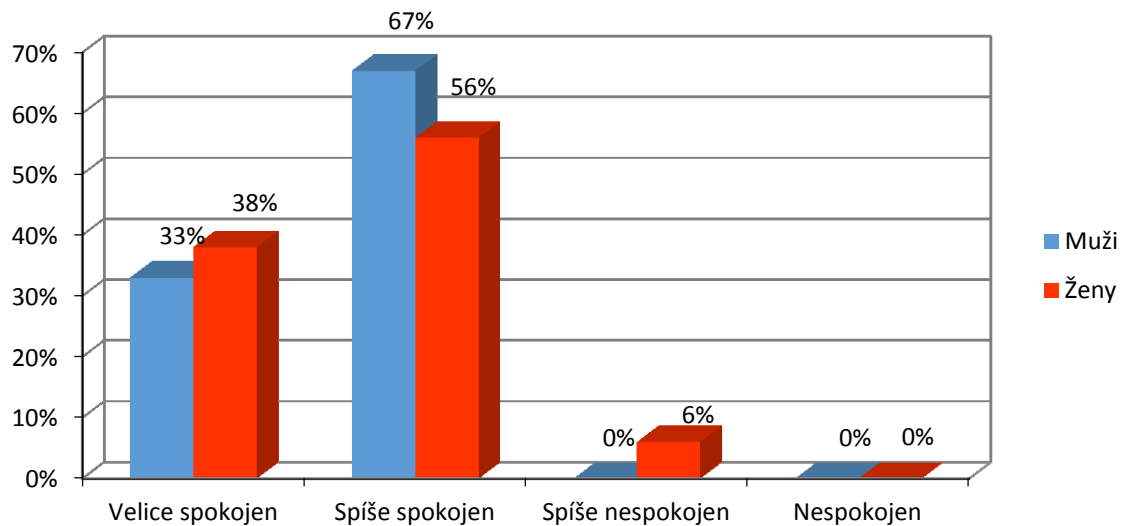

Z grafu je patrné, že žádný z mužů nevolil studium pro seniory kvůli sociálnímu kontaktu. U žen takto volilo celkem 6 (38 %) z šestnácti dotazovaných. Celkem 2 (67 %) muži a 15 (94 %) žen volilo možnost b) trénování paměti. Možnost c) rozšíření vědomostí volil 1 (33 %) muž a 9 (56 %) žen. Poslední možnost „jiné“ nevolil ani jeden z dotazovaných respondentů.

Otázka č. 17 Jak jste spokojen/a s úrovní vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž?

U této otázky jsme zjišťovali, zda jsou dotazovaní senioři spokojeni s úrovní vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž.

Graf 15 Spokojenost s úrovní vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen

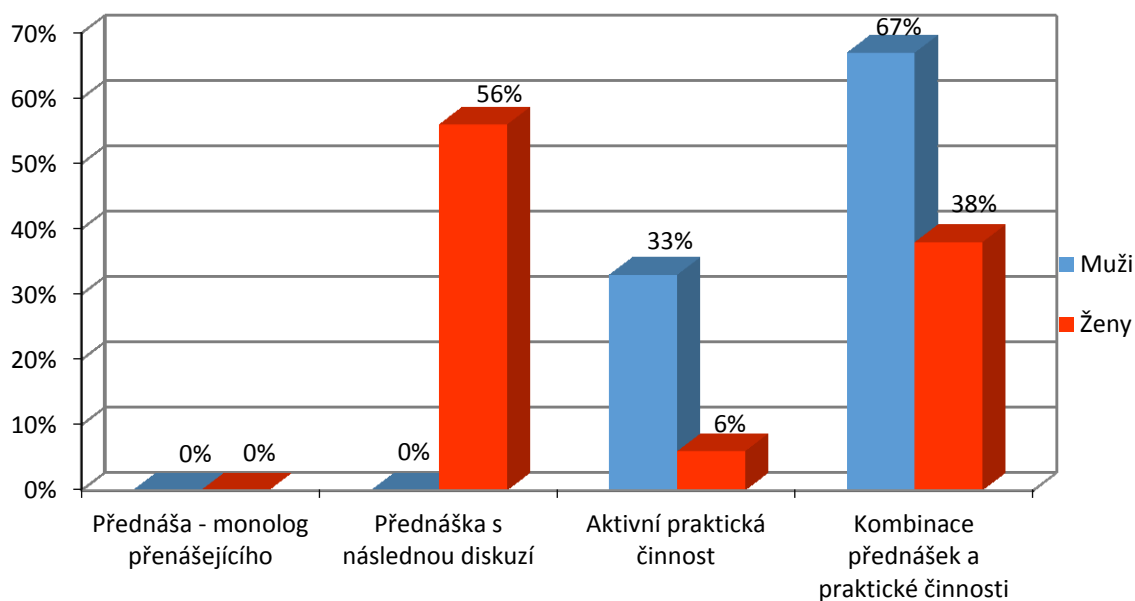

Podle našeho výzkumu je patrné, že respondenti jsou s úrovní vzdělávání spokojeni, což můžeme hodnotit velice pozitivně. Možnost a) velice spokojen označil celkem 1 (33 %) muž a 6 (38 %) žen, možnost b) spíše spokojen volili 2 (67 %) a 9 (56 %) žen, možnost c) spíše nespokojen nezvolil žádný muž a 1 (6 %) žena. Poslední možnost d) nespokojen nevedl ani jeden z dotazovaných respondentů.

Otázka č. 18 Jaký způsob výuky Vám vyhovuje?

Touto otázkou jsme zjišťovali, jaký způsob výuky dotazovaným seniorům vyhovuje nejvíce.

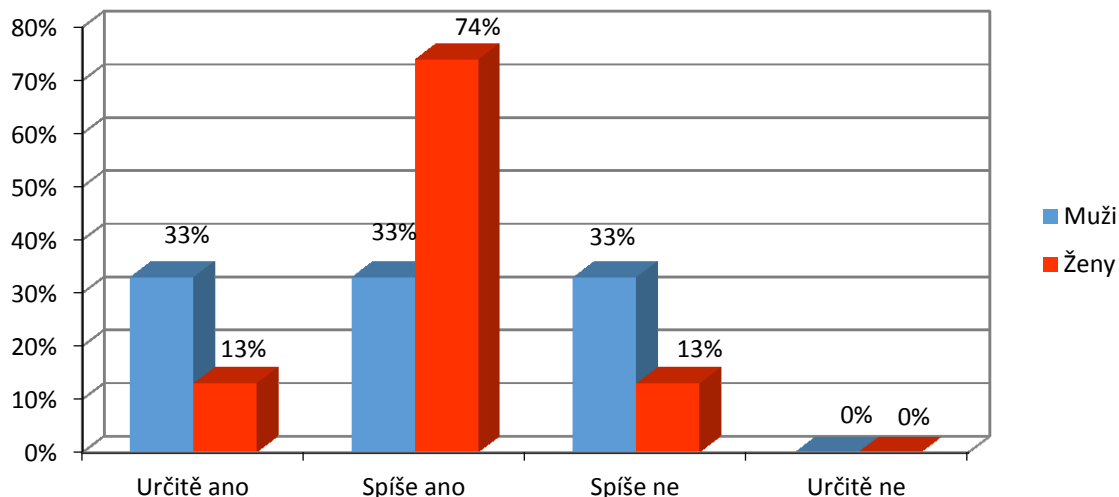
Graf 16 Optimální způsob výuky pro seniory – rozdělení mužů a žen

Z uvedeného grafu můžeme vyčíst, že přednáška, tedy monolog přednášejícího nevyhovuje ani jednomu z dotazovaných seniorů. Přednáška s následnou diskuzí nevyhovuje žádnému muži, ale 9ti (56 %) ženám. Aktivní praktická činnost vyhovuje 1 (33 %) muži a 1 (6 %) ženě. Poslední možnost, tedy kombinace přednášek a praktické činnosti vyhovuje 2 (67 %) mužům a 6ti (38 %) ženám.

Otázka č. 19 Volil/a byste znovu tuto formu dalšího vzdělávání?

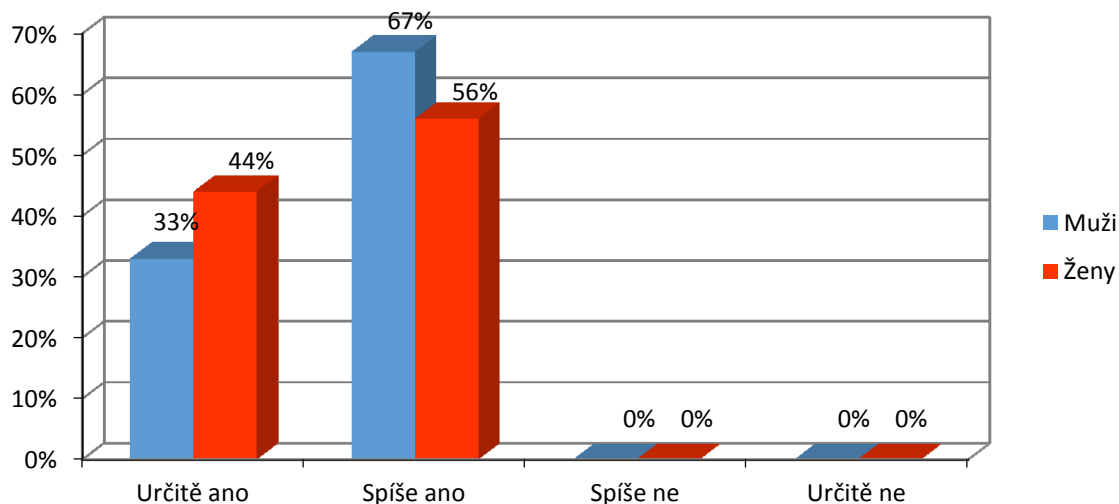
Graf 17 Míra znovuzvolení stejné formy dalšího vzdělávání – rozdělení mužů a žen

Výše uvedeného grafu je patrné, že možnost a) určitě ano volil 1 (33 %) muž a 2 (13 %) žen, možnost b) spíše ano volil 1 (33 %) muž a 12 (74 %) žen, možnost c) spíše ne volil opět 1 (33 %) muž a 2 (13 %) žen. Poslední možnost určitě ne nevolil ani jeden z dotazovaných seniorů.

Otázka č. 20 Doporučil/a byste studium pro seniory svým známým?

Graf 18 Doporučení studia pro seniory známým – rozdělení mužů a žen

Na otázku doporučení studia pro seniory odpovídali respondenti velice kladně. Konkrétně možnost a) určitě ano volil 1 (33 %) muž a 7 (44 %) žen a možnost b) spíše ano volili 2 (44 %) muži a 9 (56 %) žen. Další dvě možnosti spíše ne a určitě ne nevolil žádný

z dotazovaných respondentů. Výsledky tohoto šetření dopadli velice kladně, jelikož velká většina dotazovaný odpověděla, že by vzdělávání pro seniory doporučili i svým známým. A právě doporučení přímo od seniorů, kteří mají zkušenost se vzdělávání pro seniory je tou nejlepší reklamou, kterou tato forma vzdělání určitě potřebuje.

6 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Na základě dat získaných z dotazníkového šetření můžeme ověřovat hypotézy a následně odpovědět na výzkumné otázky. Zvolené hypotézy budeme ověřovat pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát. Každá z hypotéz bude mít stanovenou nulovou a alternativní hypotézu, kde při nulové hypotéze předpokládáme, že neexistuje vztah mezi proměnnými a při alternativní hypotéze, že vztah mezi proměnnými existuje.

6.1 Hypotéza 1

K ověření této hypotézy byla zvolena otázka č. 14

Navštěvoval/a či navštěvujete nějakou z možností vzdělávání pro seniory?

$1H_0$: Ženy navštěvují vzdělávání pro seniory stejně často jako muži.

$1H_A$: Ženy navštěvují vzdělávání pro seniory častěji než muži.

Tabulka 6 Vliv pohlaví na účast na vzdělávání pro seniory

	Studuje/studoval	Nestuduje/nestudoval	Σ
Muži	3 (7,5)	55 (50,5)	58
Ženy	16 (11,5)	73 (77,5)	89
Σ	19	128	147

Hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 5,123$

Při hladině významnosti je 0,05 je hodnota testového kritéria pro stupně volnosti $f = 1$

$$\chi^2_{0,05}(1) = 3,84$$

Platí tedy, že $\chi^2 > \chi^2_{0,05}$

Přijímáme alternativní hypotézu. Můžeme říci, že ženy navštěvují vzdělávání pro seniory častěji než muži a že je mezi návštěvností mužů a žen statisticky významný rozdíl.

6.2 Hypotéza 2

K ověření této hypotézy byla zvolena otázka č. 4

Nejvyšší dosažené vzdělání

$2H_0$: Dosažené vzdělání nemá vliv na účast seniorů ve vzdělávání pro seniory.

$2H_A$: Dosažené vzdělání má vliv na účast seniorů ve vzdělávání pro seniory.

Tabulka 7 Vliv dosaženého vzdělání na účast seniorů ve vzdělávání pro seniory

Dosažené vzdělání	Studuje/studoval	Nestuduje/nestudoval	Σ
Základní	0 (2,1)	16 (13,9)	16
Střední bez maturity	5 (11,5)	84 (77,5)	89
Střední s maturitou	11 (4,1)	21 (27,9)	32
Vyšší odborné	1 (0,8)	5 (5,2)	6
Vysokoškolské	2 (0,5)	2 (3,5)	4
Σ	19	128	147

Hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 25,155$

Při hladině významnosti je 0,05 je hodnota testového kritéria pro stupně volnosti $f = 4$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Platí tedy, že $\chi^2 > \chi^2_{0,05}$

Přijímáme alternativní hypotézu. Můžeme tedy říci, že dosažené vzdělání má vliv na účast seniorů ve vzdělávání pro seniory.

7 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

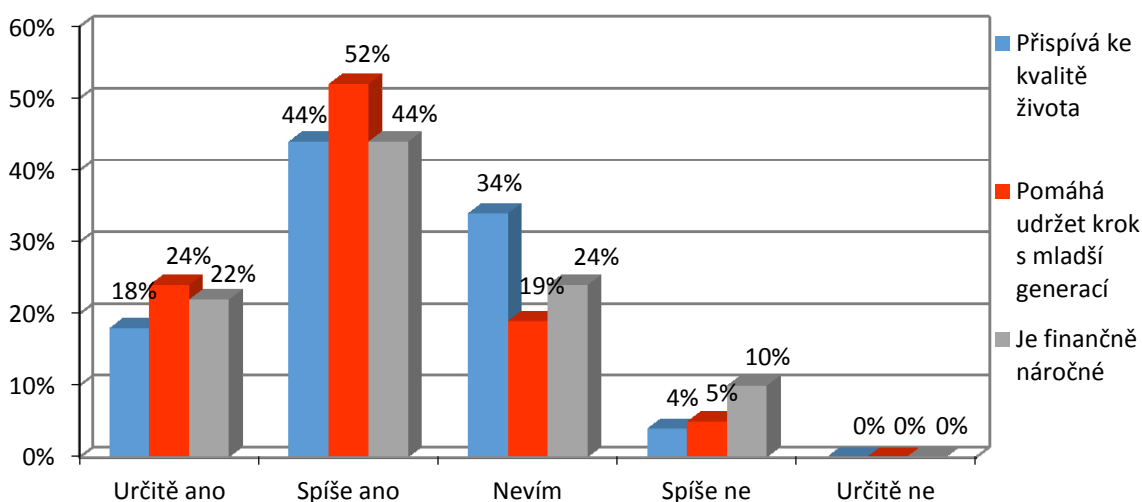
7.1 Vyhodnocení dílčích cílů

V této části diplomové práce se zaměříme na vyhodnocení dílčích cílů našeho výzkumu. Celkem bylo zvoleno 5 dílčích cílů. Nyní si je jednotlivě popíšeme a znázorníme v grafech.

1. dílčím cílem je zjistit, jaký je postoj seniorů ke vzdělávání pro seniory

K tomuto cíli nám poslouží otázky č. 7 Myslíte, že vzdělávání pro seniory přispívá ke kvalitě života v seniorském věku? č. 8 Myslíte, že vzdělávání pro seniory pomáhá udržet seniorům krok s mladší generací? č. 9 Myslíte, že je vzdělávání pro seniory finančně náročné?

Graf 19 Názor seniorů na vzdělávání pro seniory

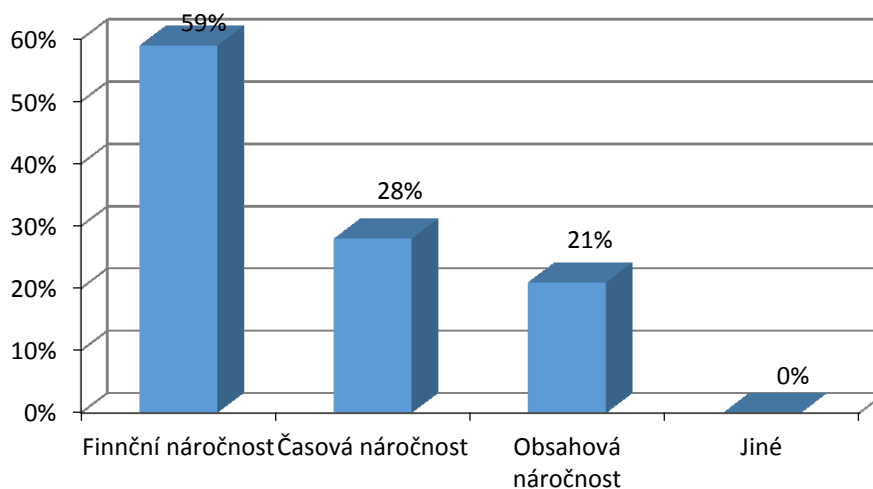
S grafu můžeme vidět, že velká většina dotazovaných si myslí, že vzdělávání pro seniory přispívá ke kvalitě život v seniorském věku. Konkrétně možnost určitě ano vyznačilo 27 (18 %) seniorů, možnost spíše ano vyznačilo 64 (44 %) seniorů, možnost nevím vyznačilo 50 (34%) seniorů, možnost spíše ne vyznačili 4 (4 %) senioři a poslední možnost určitě ne nevyznačil ani jeden z dotazovaných seniorů. Na otázku zda si senioři myslí, že vzdělávání pro seniory jim pomáhá udržet krok s mladší generací, odpovídali senioři velice podobně. Celkem 35 (24 %) seniorů odpovědělo určitě ano, 76 (52 %) seniorů odpovědělo spíše ano, 28 (19 %) seniorů odpovědělo nevím, 8 (5 %) seniorů odpovědělo spíše ne a žádný z dotazovaných seniorů nevyznačil poslední možnost, tedy určitě ne. Šedý sloupec v grafu nám znázorňuje odpovědi na otázku, zda si senioři myslí, že je studium pro seniory finančně náročné. Celkem 32 (22 %) krát se zde objevila možnost a) určitě ano, nejčastěji se obje-

vovala možnost b) spíše ano celkem 65 (44 %) krát, možnost c) nevím se objevila celkem 35 (24 %) krát a možnost d) spíše ne se objevila celkem 15 (10 %) krát. Poslední možnost tedy určitě ne se opět neobjevila ani jednou. Z výsledků tohoto šetření je patrné, že většina z dotazovaných respondentů se domnívá, že vzdělávání pro seniory jim napomáhá udržet krok s mladší generací a přispívá ke kvalitě jejich života, nicméně mají pocit, že toto vzdělávání je finančně náročné. Což může být i příčina nízké účasti na vzdělávání pro seniory našich dotazovaných. Proto by bylo dobré, více toto vzdělávání propagovat například formou letáčku, či sloupku v městských novinách, kde by senioři zjistili, kolik tato forma studia doopravdy stojí a jaké možnosti slev mohou uplatnit.

2. dílčím cílem je zjistit, jaká negativa vidí samotní senioři ve vzdělávání pro seniory

K zjištění tohoto cíle budeme volit otázku č. 10 Jaká negativa vidíte ve vzdělávání pro seniory? U této otázky mohli respondenti zatrhnout více možností, proto je procento odpovědí vyšší než 100 a celkový počet dotazovaných vyšší než 147.

Graf 20 Negativa ve vzdělávání seniorů

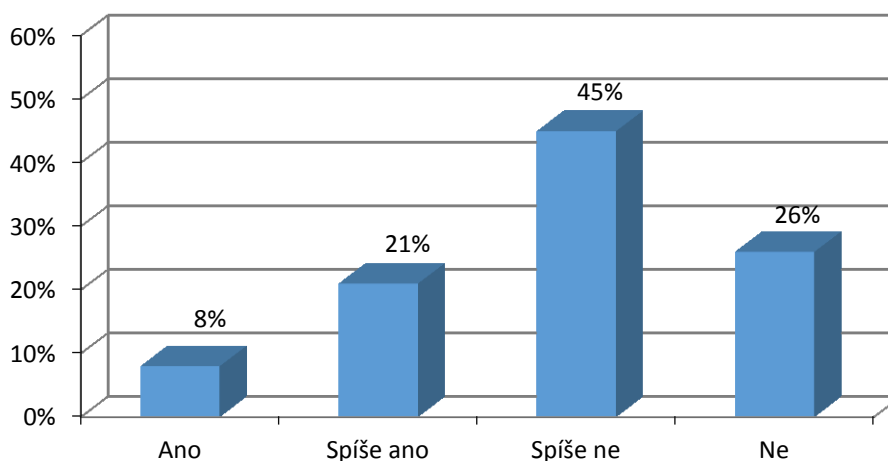
Z grafu je na první pohled patrné, že největší negativum ve vzdělávání pro seniory vidí samotní senioři ve finanční náročnosti. To můžeme přičíst zejména k nízkým důchodům a špatné informovanosti seniorů o cenách vzdělávání pro seniory a možnostech uplatnění slev. Konkrétně takto odpovědělo 86 (59 %) dotazovaných seniorů. Další častou odpovědí byla časová náročnost. Takto odpovědělo celkem 41 (28 %) dotazovaných seniorů. Tuto odpověď nemusíme vidět až tak záporně, jelikož to svědčí o tom, že dotazovaní senioři mají jiné aktivity, díky kterým jim nezbyvá čas na vzdělávání. Třetí možnost, tedy obsah-

vou náročnost označilo 27 (18 %) z dotazovaných seniorů. Bohužel to opět ukazuje, že senioři nejsou dostatečně informovaní o možnostech a obsahu vzdělávání pro seniory. Proto je důležité zaměřit se zejména na propagaci vzdělávání pro seniory například formou plakátů či letáčku. Poslední možnost „jiné“ nevolil ani jeden z dotazovaných seniorů.

3. dílčím cílem je zjistit, zda mají senioři povědomí o možnostech vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž

Zde si rozebereme otázku č. 11 Víte, jaké jsou možnosti vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž?

Graf 21 Povědomí seniorů o možnostech vzdělávání pro seniory

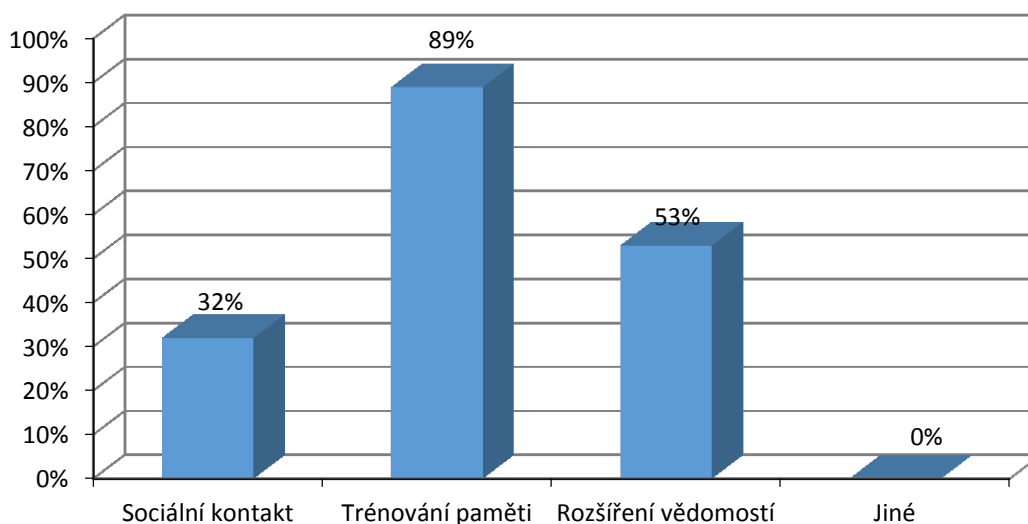
Z grafu můžeme na první pohled vidět, že senioři nemají moc dobré povědomí o možnostech vzdělávání pro seniory. Jen 12 (8 %) seniorů odpovědělo na tuto otázku ano, 31 (21 %) seniorů odpovědělo spíše ano, 66 (45 %) seniorů odpovědělo spíše ne a celkem 38 (26 %) seniorů odpovědělo ne.

Tento graf není pro vzdělávání seniorů v Kroměříži příliš lichotivý, jelikož je z něj patrné, že je potřeba na propagaci toho vzdělávání velmi zapracovat. Bohužel většina seniorů ani neví jaká je nabídka kurzů a jako formu vzdělávání si mohou vybrat. Proto by bylo dobré, kdyby město Kroměříž zapracovalo na informovanosti seniorů v této oblasti.

4. dílčím cílem je zjistit, jaké jsou nejčastější důvody seniorů pro rozhodnutí navštěvovat vzdělávání pro seniory

Ke zjištění tohoto cíle budeme volit otázku číslo 16 Uveďte hlavní důvody, proč jste se rozhodl/a pro studium pro seniory? Na tuto otázku odpovídali pouze senioři, kteří uvedli, že navštěvují nebo navštěvovali některou z forem vzdělávání pro seniory, proto je celkový počet dotazovaných pouze 19. Zároveň u této otázky mohli respondenti zatrhnout více možností, proto je procento odpovědí vyšší než 100 a celkový počet dotazovaných vyšší než 19.

Graf 22 Důvody rozhodnutí pro vzdělávání pro seniory

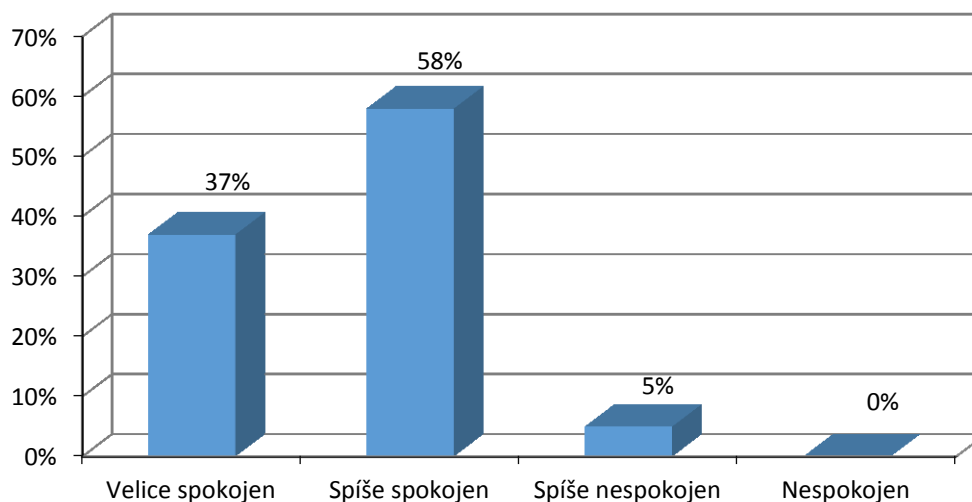

Z grafu můžeme vidět, že sociální kontakt není jako hlavní důvod pro vzdělávání tak častý. Konkrétně takto odpovědělo 6 (32 %) respondentů. Nejčastěji se v dotazníku objevovala možnost b) trénování paměti, celkem takto odpovědělo 17 (89 %) respondentů. Možnost c) rozšíření vědomostí volilo celkem 10 (53 %) respondentů. Poslední možnost „jiné“ nezvolil ani jeden z dotazovaných respondentů. Vzhledem k odpovědím by bylo dobré do vzdělávání pro seniory zakomponovat i možnost kurzů na trénování paměti, jelikož je tento aspekt pro seniory velmi důležitý.

5. dílčím cílem je zjistit, jaká je úroveň vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž.

K tomuto cíli nám pomůže otázka č. 17 Jak jste spokojen/a s úrovní vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž? Na tuto otázku odpovídali pouze senioři, kteří uvedli, že navštěvují nebo navštěvovali některou z forem vzdělávání pro seniory, proto je celkový počet dotazovaných pouze 19.

Graf 23 Úroveň vzdělávání pro seniory

Tento graf je již na první pohled velmi pozitivní, neboť kladné odpovědi, zde mají nejvyšší zastoupení. Konkrétně možnost a) velice spokojen označilo 7 (37 %) seniorů, možnost b) spíše spokojen označilo 11 (58 %) seniorů, možnost c) spíše nespokojen označil 1 (5 %) senior. Poslední možnost d) nespokojen nezvolil ani jeden z dotazovaných seniorů.

Lze tedy říci, že úroveň vzdělávání pro seniory je ve městě Kroměříž velice dobrá, alespoň podle mínění místních seniorů.

7.2 Diskuze

Při vyhodnocování otázek jsme zjistili, že dotazníkového šetření se zúčastnilo více žen než mužů, proto mohou být některé výsledky, které nám ukazují, jaký je pohled či názor seniorů obecně na vzdělávání pro seniory zkrácené pohledem žen.

Při otázce č. 5 můžeme vidět, že čtyři ženy uvedli, že potřebují ke svému životu mši, což může být ovlivněno místem průběhu dotazníkového šetření, které probíhalo i v Domově sv. Kříže Kroměříž. Nicméně 4 ženy z celkového počtu 147 dotazovaných seniorů je jen nepatrné číslo, které by nemělo výsledek výrazně ovlivnit.

Výsledky vypočítaných hypotéz nás příliš nepřekvapily. Očekávali jsme, že ženy navštěvují vzdělávání pro seniory častěji než muži a že nejvyšší dosažené vzdělání má vliv na účast seniorů na výuce vzdělávání pro seniory.

Ani co se týče dílčích cílů, nejsou výsledky našeho výzkumu nijak překvapivé. Očekávali jsme, že si senioři myslí, že vzdělávání pro seniory je finančně náročné a že napomáhá seniorům udržovat krok s mladší generací, což se i potvrdilo.

U otázky č. 13 o jakou oblast vzdělávání mají respondenti zájem, senioři velmi často udávali možnost a) nemám zájem o další vzdělávání, což může být ovlivněno psychologickým klimatem, které máme v České republice bohužel nastavené, a to, že senioři jsou málo sebevědomí a pasivní. Přitom právě seniorské vzdělávání by jim mohlo dodat ztracené sebevědomí a lépe se prosadit v dnešní moderní době.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala vzděláváním seniorů ve městě Kroměříž. Byla rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou část. V teoretické části byly vysvětleny pojmy jako stáří a stárnutí, kde jsme si osvětlili fenotyp stáří, existencialitu života ve stáří a základní teorie stárnutí. Další kapitola byla zaměřena na přípravu České republiky na stárnutí, kde jsme si shrnuli, jaké jsou vyhlídky do budoucna v oblasti stárnutí populace naší republiky a jak funguje důchodový systém v České republice. Poslední kapitola teoretické části práce byla zaměřena na vzdělávání seniorů, kde jsme se kromě vzdělávání zaměřili i na specifika vzdělávání seniorů, na volný čas seniorů a možnosti vzdělávání seniorů ve městě Kroměříž. Dle kapitoly 3.5 je patrné, že volnočasových a zejména vzdělávacích možností je v tomto městě mnoho. Senioři mají možnost navštěvovat nejen akademii a univerzitu třetího věku, ale i různé kurzy například kurz počítačových dovedností a ovládání moderních technologií. Pokud se nerozhodnou pro žádnou z forem vzdělávání pro seniory mohou se účastnit posezení s ostatními seniory a besedy a přednášky na zajímavá témata.

Praktická část byla realizována prostřednictvím kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření. Cílem této práce bylo zjistit, jaké jsou postoje seniorů ke vzdělávání pro seniory. Zda jsou rozdíly v návštěvnosti žen a mužů tohoto typu vzdělávání a zda má nejvyšší dosažené vzdělání vliv na účasti ve vzdělávání pro seniory.

Ze získaných dat je zřejmé, že jsou podstatné rozdíly v účasti na výuce vzdělávání pro seniory v závislosti na pohlaví i dosaženého vzdělání. Zjistili jsme, že ženy navštěvují vzdělávání pro seniory častěji než muži a že nejvyšší dosažené vzdělání má vliv na účast seniorů na vzdělávání pro seniory.

Nyní si zkusme shrnout výsledky z celého dotazníkového šetření. Výzkumu se zúčastnilo 147 respondentů z toho 89 žen a 58 mužů. Celkem 57 dotazovaných žije v domově pro seniory a 90 dotazovaných žije ve vlastní domácnosti. V otázce ohledně nejvyššího dosaženého vzdělání uvedlo celkem 16 respondentů, že dosáhlo jen základního vzdělání, 89 respondentů dosáhlo středního vzdělání bez maturity, 36 respondentů dosáhlo středního vzdělání s maturitou, 6 respondentů dosáhlo vyššího odborného vzdělání a 2 z respondentů odpovědělo, že mají vysokoškolské vzdělání.

Celý výzkum byl zaměřený na vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž a není vůbec lichotivé, že velká většina z dotazovaných nemá moc dobré povědomí o možnostech vzdělávání pro seniory v tomto městě. Celkem 104 respondentů na otázku, zda vědí o možnos-

tech vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž, odpovědělo spíše ne nebo ne. Proto by bylo důležité zpracovat na lepší propagaci tohoto typu vzdělávání například formou letáčků, plakátů, či článkem v místním týdeníku.

Dále bylo zjištěno, že nejvíce seniorů si myslí, že vzdělávání pro seniory je finančně náročné, což vidí jako největší negativum tohoto typu vzdělávání. To můžeme přičíst zejména k nízkým důchodům, které jsou v České republice vypláceny a již výše zmíněné nízké informovanosti seniorů o vzdělávání pro seniory.

Na otázku jaký je hlavní důvod účasti na vzdělávání pro seniory vyznačovali respondenti nejčastěji odpověď „trénování paměti“, což je v jejich věku pochopitelné. Proto by bylo dobré do vzdělávání pro seniory zakomponovat i kurzy trénování paměti, či různá cvičení mozkové aktivity apod.

V neposlední řadě jsme zjišťovali, jaká je úroveň vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž. Zde respondenti odpovídali velmi kladně. Celkem 17 z 19 dotazovaných odpovědělo, že s úrovní vzdělávání pro seniory v tomto městě jsou velice či spíše spokojeni. Lze tedy říci, že úroveň vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž je velmi dobrá.

Studium pro seniory je velmi významnou možností aktivního života i v důchodovém věku. Seniori, kteří studují, již nepotřebují zvyšovat svou profesní kvalifikaci či budovat kariéru a právě proto, že je toto studium zcela dobrovolné, zaujímá zvláštní postavení v jejich životě. Lze tedy očekávat budoucí nárůst tohoto typu vzdělávání. A to i proto, že v blízké budoucnosti se dostane do důchodového věku generace, která je zvyklá na více vzdělávacích možností a studium tvoří velkou část jejich života. Proto by bylo dobré zaměřit se na tuto problematiku, rozšířit nabídku vzdělávacích možností a zejména rozšířit učební okruhy, které by byly zajímavé pro širší veřejnost.

Jelikož populace obecně stárne, je velmi důležité věnovat pozornost právě seniorům a jejich potřebám tak, aby jejich život byl v co nejvyšší možné míře kvalitní a spokojený, jelikož tato životní etapa se stále více prodlužuje. A právě seniorské vzdělávání může dopomoci ke kvalitnímu a spokojenému životu v senu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ADAMEC, Petr a David KRYŠTOF. Univerzity třetího věku na vysokých školách. Brno: Asociace univerzit třetího věku České republiky, 2011, 135 s. ISBN 978-80-210-5640-4.
- [2] BARTÁK, Jan. Jak vzdělávat dospělé. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008, 197 s. Management studium. ISBN 978-80-87197-12-7.
- [3] BENEŠOVÁ, Dana. Gerontagogika: vybrané kapitoly. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, 136 s. ISBN 978-80-7452-039-6.
- [4] ČELEDOVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. Úvod do gerontologie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016, 152 s. ISBN 978-80-246-3404-3.
- [5] ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDOVÁ. Sociální gerontologie: úvod do problematiky. Praha: Grada, 2012, 263 s. ISBN 978-80-247-3901-4.
- [6] HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9.
- [7] HETTEŠ, Miloslav. Starnutie spoločnosti: vybrané kapitoly sociálnej práce so seniormi. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2011, 191 s. ISBN 978-80-8132-031-6.
- [8] HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. Volnočasové aktivity pro seniory. Praha: Grada, 2013, 96 s., iv s. obr. příl. ISBN 978-80-247-4697-5.
- [9] HOLMEROVÁ, Iva. Průvodce vyšším věkem: manuál pro seniory a jejich pečovatele. Praha: Mladá fronta, 2014, 206 s. Lékař a pacient. ISBN 978-80-204-3119-6.
- [10] HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. Sociální péče o seniory. Praha: Grada, 2013, 191 s. ISBN 978-80-247-4139-0.
- [11] CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016, 254 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3.

- [12] JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. Volný čas seniorů. Praha: Grada, 2016, 156 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5535-9.
- [13] KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. Motivační prvky při práci se seniory. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2169-9.
- [14] KOVÁČ, Damián. Umne stárnúť: (fragmenty). Bratislava: Veda, 2013, 176 s. Svet vedy. ISBN 978-80-224-1280-3.
- [15] MALÍKOVÁ, Eva. Péče o seniory v pobytových sociálních [sic] zařízeních. Praha: Grada, 2011, 328 s. Sestra. ISBN 978-80-247-3148-3.
- [16] MÜHLPACHR, Pavel. Gerontopedagogika. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, 203 s. ISBN 80-210-3345-2.
- [17] NAKONEČNÝ, Milan. Motivace lidského chování. Praha: Academia, 1996, 270 s. ISBN 8020005927.
- [18] PETRUSEK, Miloslav. Společnosti pozdní doby. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006, 459 s. Knižnice Sociologické aktuality. ISBN 80-86429-63-6.
- [19] PETROVÁ KAFKOVÁ, Marcela. Šedivějící hodnoty?: aktivita jako dominantní způsob stárnutí. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2013, 181 s. EDIS : ediční řada disertačních prací Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-6310-5.
- [20] PLHÁKOVÁ, Alena. Učebnice obecné psychologie. Praha: Academia, 2004, 472 s. ISBN 8020010866.
- [21] POKORNÁ, Andrea. Komunikace se seniory. Praha: Grada Publishing, 2010, 158 s. Sestra. ISBN 978-80-247-3271-8.
- [22] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. Andragogický slovník. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4.
- [23] PŘIBYL, Hugo. Lidské potřeby ve stáří. Praha: Maxdorf, 2015, 96 s. Jessenius. ISBN 978-80-7345-437-1.
- [24] RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC. Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 339 s. ISBN 978-80-210-4779-2.

- [25] SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. Sociologie stáří a seniorů. Praha: Grada, 2012, 225 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-3850-5.
- [26] ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009, 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6.
- [27] ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika. Praha: Grada, 2015, 232 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5446-8.
- [28] TOMCZYK, Łukasz. Vzdělávání seniorů v oblasti nových médií. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2015, 240 s. ISBN 978-80-904531-9-7.
- [29] VAĎUROVÁ, Helena a Pavel MÜHLPACHR. Kvalita života. Teoretická a metodologická východiska. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 143 s. ISBN 80-210-3754-7.
- [30] VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie II: dospělost a stáří. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
- [31] VENGLÁŘOVÁ, Martina. Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky. Praha: Grada, 2007, 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5.
- [32] VETEŠKA, Jaroslav. Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých. Praha: Portál, 2016, 319 s. ISBN 978-80-262-1026-9.
- [33] VIDOVIČOVÁ, Lucie. Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, 233 s. EDIS : ediční řada disertačních prací Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-4627-6.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [34] Akademie III. věku. Knihovna Kroměřížska [online]. 2018 [cit. 2018-02-6]. Dostupné z: <http://www.knihkm.cz/sluzby/vzdelavani/akademie-iii-veku.html>
- [35] Centrum pro seniory Zachar [online]. 2018 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <http://www.centrum-zachar.cz/>
- [36] Doba pojištění. ČSSZ [online]. 2017 [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/doba-pojisteni.htm>

- [37] Klub seniorů v Kroměříži. Klub seniorů v Kroměříži - oficiální webové stránky [online]. 2018 [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://www.kskm.cz/>
- [38] Kvalita stárnutí je v České republice mírně nad evropským průměrem. Ministerstvo zdravotnictví České republiky [online]. 2013 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/dokumenty/kvalita-starnuti-je-v-ceske-republice-mirne-nad-evropskym-prumerem_7611_2778_1.html
- [39] Počítačové kurzy. Knihovna Kroměřížska [online]. 2018 [cit. 2018-02-6]. Dostupné z: <http://www.knihkm.cz/sluzby/vzdelavani/pocitacove-kurzy.html>
- [40] Politika přípravy na stárnutí v České republice. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2015 [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/24024/Brozura_starnuti_screen.pdf
- [41] Pro seniory. SZŠ Kroměříž [online]. 2018 [cit. 2018-03-2]. Dostupné z: <http://www.szskm.cz/rubrika/pro-seniory>
- [42] Rada vlády pro seniory a stárnutí populace. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2017 [cit. 2018-02-24]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/2897>
- [43] Senioři a politika stárnutí. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2017 [cit. 2018-02-24]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/2856>
- [44] Starobní důchody. ČSSZ [online]. 2017 [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>
- [45] Univerzita III. věku. Knihovna Kroměřížska [online]. 2018 [cit. 2018-02-6]. Dostupné z: <http://www.knihkm.cz/sluzby/vzdelavani/univerzita-iii-veku.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AAI Active Ageing Index (index aktivního stárnutí)

LDN Léčebna dlouhodobě nemocných

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí

st. Strana

U3V Univerzita třetího věku

WHO Světová zdravotnická organizace

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Složení výzkumného vzorku podle pohlaví	49
Graf 2 Složení výzkumného vzorku podle bydliště	50
Graf 3 Rodinný stav	50
Graf 4 Nejvyšší dosažené vzdělání	51
Graf 5 Potřeby seniorů – rozdělení mužů a žen	52
Graf 6 Vliv vzdělávání seniorů na kvalitu života – rozdělení mužů a žen	54
Graf 7 Vliv vzdělávání seniorů na udržení kroku s mladší generací – rozdělení mužů a žen	55
Graf 8 Finanční náročnost vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen	56
Graf 9 Negativa ve vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen	57
Graf 10 Povědomí seniorů o možnostech vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen	58
Graf 11 Touha seniorů po více vzdělávacích možnostech – rozdělení mužů a žen	58
Graf 12 Návštěvnost seniorů vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen	60
Graf 13 Čerpání informací o možnostech vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen	61
Graf 14 Důvody rozhodnutí pro vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen	62
Graf 15 Spokojenost s úrovní vzdělávání pro seniory – rozdělení mužů a žen	63
Graf 16 Optimální způsob výuky pro seniory – rozdělení mužů a žen	64
Graf 17 Míra znovuzvolení stejné formy dalšího vzdělávání – rozdělení mužů a žen	65
Graf 18 Doporučení studia pro seniory známým – rozdělení mužů a žen	65
Graf 19 Názor seniorů na vzdělávání pro seniory	69
Graf 20 Negativa ve vzdělávání seniorů	70
Graf 21 Povědomí seniorů o možnostech vzdělávání pro seniory	71
Graf 22 Důvody rozhodnutí pro vzdělávání pro seniory	72
Graf 23 Úroveň vzdělávání pro seniory	73

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Změny ve stáří	18
Tabulka 2 Změna počtu obyvatel v ČR v letech 2013 - 2050	24
Tabulka 3 Průměrná výše starobních důchodů v krajích ČR k 31.12.2017.....	27
Tabulka 4 Volný čas seniorů – rozdělení mužů a žen	53
Tabulka 5 Oblast zájmu seniorů – rozdělení mužů a žen	59
Tabulka 6 Vliv pohlaví na účast na vzdělávání pro seniory	67
Tabulka 7 Vliv dosaženého vzdělání na účast seniorů ve vzdělávání pro seniory	68

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Kristýna Fuksová a jsem studentkou 5. Ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění krátkého dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro mou diplomovou práci. Dotazník je zcela anonymní. Údaje získané z dotazníku budou sloužit čistě pro účely mé práce.

Děkuji za ochotu při vyplnění dotazníku.

1. Pohlaví
 - a) muž
 - b) žena

2. Bydlíte v
 - a) domov pro seniory
 - b) vlastní domácnost

3. Váš rodinný stav
 - a) svobodný/á
 - b) ženatý/vdaná
 - c) rozvedený/á
 - d) vdovec/vdova

4. Nejvyšší dosažené vzdělání
 - a) základní
 - b) střední bez maturity
 - c) střední s maturitou
 - d) vyšší odborné
 - e) vysokoškolské

5. Co potřebuje senior ke spokojenému životu? (možno vybrat více možností)
 - a) zdraví
 - b) rodinu
 - c) finance
 - d) zájmovou aktivitu
 - e) jiné (uveďte jaké).....

6. Jak nejčastěji trávíte svůj volný čas? (možno vybrat více možností)
- a) sledování televize
 - b) luštění křížovek
 - c) čtení knih
 - d) posezení s přáteli/rodinou
 - e) poslech hudby
 - f) pravidelné procházky
 - g) ruční práce
 - h) jiné (uved'te jaké).....
7. Myslíte, že vzdělávání pro seniory přispívá ke kvalitě života v seniorském věku?
- a) určitě ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne
 - e) určitě ne
8. Myslíte, že vzdělávání pro seniory pomáhá udržet seniorům krok s mladší generací?
- a) určitě ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne
 - e) určitě ne
9. Myslíte, že je vzdělávání pro seniory finančně náročné?
- a) určitě ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne
 - e) určitě ne
10. Jaké negativa vidíte ve vzdělávání pro seniory? (možno vybrat více možností)
- a) finanční náročnost
 - b) časová náročnost
 - c) obsahová náročnost
 - d) jiné (uved'te jaké).....

11. Víte, jaké jsou možnosti vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž?
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne
12. Uvítali byste více možností vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž
- a) ano
 - b) nevím
 - c) ne, nabídka je dostačující
13. O jakou oblast vzdělávání byste měl/a zájem? (možno vybrat více možností)
- a) nemám zájem o další vzdělávání
 - b) historie
 - c) zdravotní věda
 - d) literatura
 - e) zoologie
 - f) hudba
 - g) nové technologie
 - h) jiné (vypište).....
14. Navštěvoval/a či navštěvujete nějakou z možností vzdělávání pro seniory? (možno vybrat z více možností)
- a) ne
 - b) akademii III. věku
 - c) univerzitu III. věku
 - d) vzdělávací kurzy
 - e) jiné (vypište).....

následující otázky zodpoví jen Ti, co odpověděli u přechozí otázky kladně

15. Jak jste se dověděl/a o této možnosti vzdělávání (možno vybrat více možností)
- a) od známých/rodiny
 - b) denní tisk
 - c) v knihovně
 - d) z internetu
 - e) jiné (vypište).....

16. Uved'te hlavní důvody, proč jste se rozhodl/a pro studium pro seniory? (možno vybrat z více možností)

- a) sociální kontakt
- b) trénování paměti
- c) rozšíření vědomostí
- d) jiné (vypište).....

17. Jak jste spokojen/a s úrovní vzdělávání pro seniory ve městě Kroměříž?

- a) velice spokojen
- b) spíše spokojen
- c) spíše nespokojen
- d) nespokojen

18. Jaký způsob výuky Vám vyhovuje?

- a) přednáška – monolog přednášejícího
- b) přednáška s následnou diskuzí
- c) aktivní praktická činnost
- d) kombinace přednášek a praktické činnosti

19. Volil/a byste znovu tuto formu dalšího vzdělávání?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

20. Doporučil/a byste studium pro seniory svým známým?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne